

Toelichting Beleidskaart Archeologie gemeente Hollands Kroon

Toelichting Beleidskaart Archeologie gemeente Hollands Kroon

F.C. Schinning & C.M. Soonius

Redactie: M.H. Bartels

Colofon

Titel	Toelichting Beleidskaart Archeologie gemeente Hollands Kroon
Opdrachtgever	Gemeente Hollands Kroon
Auteurs	F.C. Schinning (KNA archeoloog, Archeologie West-Friesland) C.M. Soonius (senior KNA archeoloog, Archeologie West-Friesland)
Redactie	M.H. Bartels (senior KNA archeoloog, Archeologie West-Friesland)
Coördinatie	A. Zwaag (Adviseur Erfgoed, gemeente Hollands Kroon)
Opmaak	F.C. Schinning
Datum	1 juni 2022

Afb. 1. De Vikingschat van Westerklijf op Wieringen, gevonden in 1996 (foto: Rijksmuseum van Oudheden).

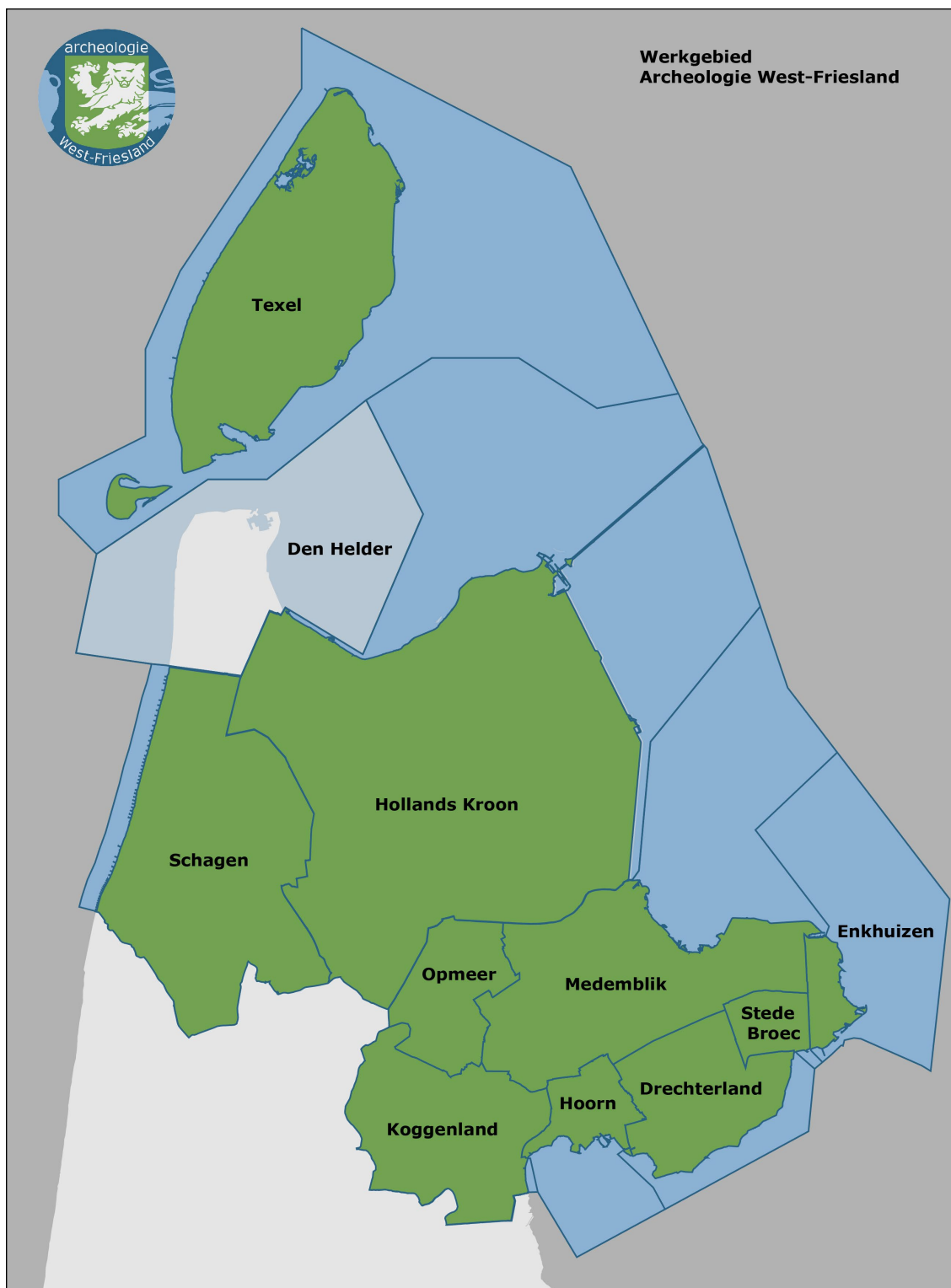
© Archeologie West-Friesland 2022

Niets van deze uitgave mag worden veeleenvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, film, fotokopie, digitaal of geautomatiseerd systeem zonder voorafgaande toestemming van de copyright-houders en de auteur, met uitzondering van de genoemde copyrighthouders.

De uitgever heeft de inhoud met de grootst mogelijke zorgvuldigheid samengesteld. Ondanks deze zorgvuldigheid kunnen gegevens zijn veranderd of onjuist zijn weergegeven.

Inhoudsopgave

Samenvatting	7
1. Inleiding	8
2. Beleid	12
2.1 Het rijksbeleid	12
2.2 Het provinciaal beleid	14
2.3 Het gemeentelijk beleid	19
3. Actualisering beleidskaart archeologie	23
3.1 Inleiding	23
3.2 Verantwoording bronnen	23
3.3 Geraadpleegde bronnen	24
3.4 Bekende waarden	31
3.5 Te verwachten waarden (verwachtingen)	32
3.6 Dubbelbestemmingen Waarde – Archeologie in bestemmingsplannen	33
4. Toepassing van de beleidskaart	34
5. Vooruitblik	36
Literatuur	37
Lijst met bijlagen, tabellen & afbeeldingen	39
Bijlage 1 – AMZ-cyclus	41
Bijlage 2 – Algemene en bijzondere bepalingen	43
Bijlage 3 – Archeologie-vriendelijk bouwen	45
Bijlage 4 – Archeologische monumenten (AMK-terreinen) in de gemeente Hollands Kroon	46
Bijlage 5 – Bronnen	50
Bijlage 6 – Erfgoedregister gemeente Hollands Kroon	76
Kaartbijlage 1 – Beleidskaart Archeologie Hollands Kroon	

Afb. 2. Het werkgebied van het gemeentelijke samenwerkingsverband Archeologie West-Friesland.

Samenvatting

Voor u ligt de toelichting op de Beleidskaart Archeologie van de gemeente Hollands Kroon. De gemeente en haar bewoners mogen trots zijn op haar rijke bodemarchief en cultuurlandschap. Een rijk bodemarchief geeft automatisch een grote verantwoordelijkheid hoe om te gaan met het archeologisch erfgoed. Sinds de invoering van de Wet op de Archeologische Monumentenzorg (Wamz) in 2007 (vanaf 2016 overgegaan in de Erfgoedwet en per 1 januari 2023 in de Omgevingswet) ligt deze verantwoordelijkheid bij de gemeenten. De archeologische beleidskaart heeft tot doel het archeologisch erfgoed van de gemeente Hollands Kroon waar nodig te beschermen.

De beleidskaart archeologie geeft inzicht in de aanwezige of te verwachten archeologische waarden. Met behulp van de kaart wordt de advisering voor ruimtelijke ontwikkelingen vereenvoudigd, versoepeld en gepreciseerd. Kort gezegd zal dit leiden tot:

- Duidelijkheid voor burgers, bedrijven en overheden;
- Een meer precieze advisering bij bodemingrepen;
- Meer vrijstellingen voor archeologie;
- Het voorkómen van zinloos onderzoek;
- Meer behoud van archeologisch resten in situ (in de bodem, op de plaats zelf);
- Een snellere doorlooptijd van de advisering;
- De maatschappelijke last alleen tot het strikt noodzakelijke te beperken.

Indien de plaatsen waar archeologische waarden in de bodem aanwezig zijn niet kunnen worden ontzien, is het veiligstellen van de resten gewenst. Dit kan door middel van veranderingen in het plan, archeologie-vriendelijk bouwen of in het uiterste geval een archeologisch onderzoek. Net zoals nu liggen daarvoor ook in de gemeente Hollands Kroon conform de Rijks regelgeving en het Verdrag van Malta de kosten bij de initiatiefnemer van de bouwingreep.

De archeologische beleidskaart van de gemeente Hollands Kroon 2022 is een product van Archeologie West-Friesland, het archeologisch samenwerkingsverband van de gemeenten Drechterland, Enkhuizen, Hoorn, Koggenland, Medemblik, Opmeer, Schagen, Stede Broec en Texel. Sinds 2010 specialiseert de organisatie zich in de regionale archeologie. De primaire functie is het adviseren van de gemeenten bij archeologische vraagstukken. Een andere belangrijke taak is het opstellen of verbeteren van de archeologische beleidskaarten van de gemeenten.

1. Inleiding

De gemeente Hollands Kroon heeft een rijk bodemarchief en cultuurlandschap, die de aandacht verdient. Het beleid heeft tot doel het archeologisch erfgoed waar nodig te beschermen als bron van het gemeenschappelijk geheugen, als middel voor geschiedkundige en wetenschappelijke studies en als inspiratie voor (bouw)projecten en educatie.

De gemeente Hollands Kroon kent verschillende periodes in de archeologie.

- **Laat Paleolithicum – Mesolithicum** (35.000 – 5300 voor Christus) - Binnen de gemeente Hollands Kroon ligt het Pleistocene landschap bij Wieringen aan de oppervlakte. In deze omgeving worden dan ook de oudste archeologische vondsten gedaan. In dit gebied zijn enkele midden-Paleolithische afslagen aangetroffen, die hoogstwaarschijnlijk zijn meegevoerd met het opgestuwde materiaal uit het Saalien. Op de dekzandafzettingen die zijn afgezet in de laatste ijstijd (het Weichselien) kunnen vondsten uit het Laat Paleolithicum en Mesolithicum aangetroffen worden. Uit deze periodes zijn vuurstenen artefacten en afslagen gevonden bij karteringen over de akkers op Wieringen. Het betreffen losse vondsten, waardoor nog weinig bekend is over de bewoning uit deze periodes in de gemeente Hollands Kroon.

Afb. 3. Reconstructie van de boomstamkano gevonden in Dijkgatsweide (tekening: R. van Eerden).

- **Neolithicum** (Nieuwe Steentijd: 5300-2000 voor Christus) – Het Neolithicum wordt gekenmerkt door het voorkomen van landbouw en veeteelt en het gebruik van aardewerk. De vroegste vondsten uit het Neolithicum binnen de gemeente Hollands Kroon dateren rond 3400 voor Chr., het Midden-Neolithicum. Het gaat hierbij om kleine nederzettingen in de Wieringermeer, die in de nabijheid van grotere getijdengeulen hebben gelegen. Op

basis van het aardewerk rekenen we deze bewoning tot de zogenaamde Trechterbekercultuur; een cultuur die we hoofdzakelijk kennen van de hunebedden uit Drenthe. De vondsten in de Wieringermeer geven aan dat, ondanks de landschappelijke dynamiek in het kustgebied, een neolithische levenswijze mogelijk was. Een tot de verbeelding sprekende vondst is de midden-neolithische kano die in het noordoosten van de Wieringermeer is opgegraven (afb. 3).

In de loop van het Neolithicum vonden er grote verschuivingen plaats in de ligging van de getijdengeulen. Aan het einde van het laat Neolithicum (rond 2500 voor Chr.) zijn in de Groetpolder en de zuidelijke rand van de Wieringermeer veel vindplaatsen bekend. De opgravingen in Kolhorn en Zeewijk zijn in de jaren '70 en '80 van de vorige eeuw uitgevoerd. Een deel van deze opgravingen is nog niet uitgewerkt.¹

- **Bronstijd** (circa 2000 – 800 voor Christus) – Gedurende de Bronstijd lag de gemeente Hollands Kroon in een relatief dun bevolkt gebied, vergeleken met het oostelijk deel van West-Friesland. Dit wordt mede veroorzaakt door het nog functioneren van het voormalige zeegat van Bergen in het zuidoosten. Het grootste deel van het gemeentelijk grondgebied was bedekt met veen. Bewoning uit de Bronstijd concentreerde zich voornamelijk op hogere delen in het landschap, maar ook op de opgeslibde kwelders.² Op Wieringen is uit deze periode een bronzen kokerbijl gevonden.
- **IJzertijd/Romeinse Tijd** (circa 800 voor Christus – 450 na Christus) – Door de grootschalige veengroei in deze periode was het gebied deels onbewoonbaar in de IJzertijd en Romeinse Tijd. In het westelijk deel van West-Friesland was het mogelijk om op het veen te wonen. Het veen is in de loop van de Middeleeuwen mede door ontginningen weer verdwenen. Van de sporen uit de IJzertijd en Romeinse Tijd zijn daardoor alleen de diepere sporen terug te vinden. Deze bevinden zich onder het middeleeuwse kleidek. Bewoningssporen uit deze periode zijn o.a. aangetroffen in Haringhuizen, op Wieringen, in de Kaagpolder en in de Wieringerwaard.
- **Middeleeuwen** (450 – 1500 na Christus) – Voornamelijk op Wieringen zijn meerdere vindplaatsen bekend uit de Vroege Middeleeuwen, zoals de Vikingschatten uit de 9de eeuw (afb. 1). In de Late Middeleeuwen, vanaf de 11de eeuw, ontginnen en verkavelen kolonisten het woeste veengebied. De huidige verkavelingsstructuur en de karakteristieke

Afb. 4. Vuurstenen bijl uit het Neolithicum (bron: Van der Heide 1956, foto: Huis van Hilde).

1 Van Heeringen & Theunissen 2001: vindplaats 8.
2 Roessingh & Lohof 2011.

dorpslinten stammen in aanvang uit de Late Middeleeuwen. In de gemeente Hollands Kroon zijn drie middeleeuwse terpen aangewezen als archeologische rijksmonumenten. In de late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd (tot 1930) was Wieringen een eiland.

Door de ontwatering van het veen oxideerde dit en klonk het veenpakket in, met een geleidelijke maaiveld daling als gevolg. Het land werd hierdoor kwetsbaar voor inbreuken van de zee en overstromingen. Dit gevaar werd verkleind door dijken aan te leggen. Verschillende losse dijken werden met elkaar verbonden, waardoor West-Friesland vanaf circa 1250 werd beschermd door één lange dijk: de **West-Friese Omringdijk**. De loop van de dijk is in de eeuwen erna sterk gewijzigd, mede door overstromingen. De Westfriese Omringdijk en de Wierdijk op Wieringen zijn provinciale monumenten.

Afb. 5. Tijdens archeologisch onderzoek naar de rijke middeleeuwse geschiedenis van de Wieringermeer werd tussen al het scherfmateriaal nog een vrijwel complete kan teruggevonden.

De Wieringermeerpolder stond tussen de Late Middeleeuwen tot aan de drooglegging in 1927-1930 onder water en was onderdeel van de Zuiderzee. Uit deze periode kunnen onder andere **scheepswrakken** gevonden worden. Na de drooglegging en tijdens de ontginningen van het gebied zijn namelijk 18 scheepswrakken aangetroffen.³ Het grootste deel hiervan is tijdens de ontginningswerkzaamheden geruimd.

- **Nieuwe Tijd (1500 – heden)** – In de Nieuwe Tijd breiden de middeleeuwse linten zich uit. Gedurende de Gouden Eeuw kende het gebied een toename in welvaart. De meeste houten huizen werden in deze periode vervangen door baksteen, de karakteristieke stolpboerderij raakt overal in gebruik en is nog steeds markant in het landschap aanwezig. In de gemeente Hollands Kroon staan nog 542 stolpen. Hiervan zijn 4 stolpen voor 1660 gebouwd. Het bouwjaar van 39 stolpen ligt tussen 1660 en 1832. De resterende 499 stolpen zijn tussen 1832 en 1965 gebouwd.⁴

³ Van der Heide 1974, 419; Waldus 2021.

⁴ Stolpenwaarderingskaart MOOI Noord-Holland.

Een rijk bodemarchief geeft automatisch een grote verantwoordelijkheid hoe om te gaan met het archeologisch erfgoed. Sinds de invoering van de Wet op de Archeologische Monumentenzorg (Wamz) in 2007 (vanaf 2016 overgegaan in de Erfgoedwet en per 1 januari 2023 in de Omgevingswet) ligt deze verantwoordelijkheid bij de gemeenten. De gemeenten dienen zelf keuzes te maken hoe met de archeologische waarden in de gemeente wordt omgegaan en op welke wijze dit wordt ingepast in het ruimtelijk beleid.

Afb. 6. Een grafdeksel van geelzandsteen gevonden tussen de Pishoek en het Lotmeer. De geometrische motieven en de Christelijke kromstaven verraden dat dit exemplaar rond ca. 1100 dateert. Op ca. 1 km ten noorden van Aartswoud nabij het verdronken dorp Gawijzend werden nog zes deksels gevonden, alleen dan 100 jaar jonger.

2. Beleid

2.1 Het rijksbeleid⁵

De Monumentenwet 1988 is op 1 juli 2016 overgegaan in de Erfgoedwet. De Erfgoedwet vormt samen met de Omgevingswet het wettelijke fundament voor de cultuurhistorie in Nederland.

In de Erfgoedwet is vastgelegd hoe met ons erfgoed wordt omgegaan, wie welke verantwoordelijkheden daarbij heeft en hoe het toezicht daarop wordt uitgeoefend. De Erfgoedwet bundelt bestaande wet- en regelgeving voor behoud en beheer van het cultureel erfgoed in Nederland. Bovendien zijn aan de Erfgoedwet een aantal nieuwe bepalingen toegevoegd. Het beschermingsniveau zoals die in de oude wetten en regelingen golden blijven gehandhaafd.

Onderdelen van de Monumentenwet die de fysieke leefomgeving betreffen, worden overgeheveld naar de Omgevingswet die in 2023 van kracht wordt. Voor deze onderdelen is een overgangsregeling in de Erfgoedwet opgenomen voor de periode 2016-2023. Het betreft dan:

1. Vergunningen tot wijziging, sloop of verwijdering van rijksmonumenten⁶
2. Verordeningen, bestemmingsplannen, vergunningen en ontheffingen op het gebied van archeologie
3. Bescherming van stads- en dorpsgezichten

Zaken zoals het certificeringsstelsel en de aanwijzing van archeologische rijksmonumenten blijven in de Erfgoedwet.

2.1.1 Erfgoedwet en omgevingswet

De Erfgoedwet vormt samen met de Omgevingswet het wettelijke fundament voor de archeologie in Nederland. Onderdelen van de huidige Monumentenwet over archeologie worden over enige tijd overgeheveld naar de Omgevingswet. Voorbeelden daarvan zijn de verplichting om rekening te houden met archeologie bij het opstellen van bestemmingsplannen (straks omgevingsplannen) en de vergunningverlening voor het verstoren van archeologische rijksmonumenten.

De vuistregel voor de verdeling tussen beide wetten is: het certificeringsstelsel en de aanwijzing van archeologische rijksmonumenten blijft in de Erfgoedwet en de omgang met archeologie in de fysieke leefomgeving in de Omgevingswet.

Erfgoedwet

In juli 2016 is de Erfgoedwet van kracht geworden. Deze wet vervangt zes wetten en regelingen op het gebied van cultureel erfgoed:

1. Monumentenwet 1988
2. Wet verzelfstandiging rijksmuseumse diensten

⁵ In bijlage 1 wordt een overzicht gegeven van het rijksbeleid vóór de invoering van de Erfgoedwet.

⁶ De gemeente Hollands Kroon heeft 128 rijksmonumenten, bovengronds en ondergronds. Zie bijlage 6.

3. Wet tot behoud van cultuurbezit
4. Wet tot teruggave cultuurgoederen uit bezet gebied
5. Uitvoeringswet UNESCO-verdrag 1970
6. Regeling materieel beheer museale voorwerpen

Voor de archeologie geldt dat alleen de bescherming van rijksmonumenten en de regels archeologische monumentenzorg in de Erfgoedwet terecht zijn gekomen. De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed geeft aan dat de duiding van erfgoed in de Erfgoedwet is opgenomen, terwijl de omgang met erfgoed in fysieke leefomgeving in de Omgevingswet wordt geregeld.

De basis van de bescherming van archeologisch erfgoed in de Erfgoedwet is het Verdrag van Valletta. De bescherming heeft als doel om archeologisch erfgoed zoveel mogelijk *in situ*, dus in de grond, te behouden. Gemeenten spelen een belangrijke rol in het archeologische stelsel. Zij maken meestal de afweging of archeologische waarden *in situ* behouden moeten blijven of kunnen worden opgegraven.

De huidige opgravingsvergunning van de Minister van OCW is vervangen door het certificaat BRL 4000 Archeologie.

Omgevingswet

Op 1 juli 2015 heeft een ruime meerderheid van de Tweede Kamer ingestemd met de Omgevingswet. Begin 2016 stemde de eerste kamer over het wetsvoorstel. De wet treedt in 2023 in werking. Dit wetsvoorstel vervangt grote delen van de Monumentenwet 1988 en heeft vooral betrekking op de ruimtelijke component die archeologie heeft en de plaats die het heeft in de ruimtelijke ordening.

Met de nieuwe Omgevingswet wil het kabinet:

- De verschillende plannen voor ruimtelijke ordening, milieu en natuur beter op elkaar afstemmen;
- Duurzame projecten (zoals windmolenparken) stimuleren;
- Gemeenten, provincies en waterschappen meer ruimte geven om hun omgevingsbeleid af te stemmen op hun eigen behoeften en doelstellingen.

Een voorloper op de wijze van werken is de Wet algemene bepaling omgevingsrecht (Wabo) die vanaf 1 oktober 2010 in werking is getreden. Door samenvoeging van verschillende vergunningen in één omgevingsvergunning zijn 25 vergunningen en meer dan 1600 verschillende formulieren ondergebracht in één omgevingsvergunning en één formulier. De Wamz en Momo zullen opgaan in de Omgevingswet. De Omgevingswet vereenvoudigt en bundelt omgevingsrecht. Op de website van de Rijksoverheid staat:

Het omgevingsrecht bestaat uit tientallen wetten en honderden regelingen voor ruimte. Wonen, infrastructuur, milieu en water. Zijn hebben allemaal hun eigen uitgangspunten, werkwijzen en eisen. De wetgeving is daardoor te ingewikkeld voor de mensen die ermee werken. Daardoor duurt het bijvoorbeeld langer voordat een project kan starten.

2.1.2 KNA/NOaA/WF-OA

Belangrijk om te vermelden zijn ook de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA)⁷, waarin de vaktechnische normen en werkprocessen beschreven staan, en de Nationale Onderzoeksagenda Archeologie (NOaA)⁸, waarmee samenhang in het archeologisch onderzoek in Nederland wordt bewerkstelligd. Archeologie West-Friesland zal in de nabije toekomst een regionale onderzoeksagenda voor West-Friesland gaan opstellen.

Afb. 7. Archeologen aan het werk aan de Stroeërdijk ten zuiden van Hippolytushoef, 20 april 2022.

2.2 Het provinciaal beleid

2.2.1 Archeologisch en cultuurhistorisch beleid

Op het gebied van archeologie bezit de provincie Noord-Holland een aantal wettelijke taken. De eerste taak is de depotfunctie vanuit de Erfgoedwet, die bestaat uit het beheren van archeologische vondsten en documentatie. Dat geldt ook voor de archeologische vondsten uit de gemeente Hollands Kroon. De Provincie Noord-Holland is daarmee namens het Rijk eigenaar van de vondsten en gegevens uit Hollands Kroon. Daarnaast heeft de provincie de bevoegdheid om gemeentelijke depots aan te wijzen. De gemeente Hollands Kroon heeft geen eigen Depot voor Bodemvondsten.

De tweede taak van de provincie is de zorg voor de ruimtelijke kwaliteit vanuit de Wet ruimtelijke ordening (Wro). Op de tweede taak wordt in deze paragraaf wat dieper ingegaan.

7 SIKB.nl.
8 NOaA.nl.

In het 'Beleidskader Landschap en Cultuurhistorie Noord-Holland'⁹ is het archeologisch beleid van de provincie Noord-Holland omschreven:

- Behoud en bescherming van archeologische waarden, en waar behoud *in situ* niet mogelijk is, aansturen op een goede documentatie van die waarden;
- Behoud, versterken en ontwikkelen van de landschappelijke en cultuurhistorische verscheidenheid door landschap en cultuurhistorie als volwaardige aspecten in een integrale planvorming mee te nemen.

De provincie heeft Barsingerhorn als beschermd dorpsgezicht aangewezen. Daarnaast heeft de gemeente Hollands Kroon 36 provinciale monumenten. De dijken die een provinciale bescherming genieten zijn opgenomen in de beleidskaart archeologie.

2.2.2 Ruimtelijke ordening

Structuurvisie 2040 Noord-Holland

Het ruimtelijk beleid van de Provincie Noord-Holland is vastgelegd in de 'Structuurvisie Noord-Holland 2040 – Kwaliteit door veelzijdigheid'.¹⁰ Archeologie is daarin aangewezen als één van de kernkwaliteiten van het landschap. Daarnaast gaat de Provincie Noord-Holland uit van een ontwikkelingsgerichte benadering, omdat ook tegenwoordige ruimtelijke ontwikkelingen het landschap vormen, zodat zorgvuldig wordt omgegaan met de bestaande (historische) kenmerken van het landschap. In de bijbehorende Provinciale Ruimtelijke Verordening Structuurvisie heeft de provincie regels geformuleerd omtrent de inhoud van en de toelichting in bestemmingsplannen als er sprake is van provinciaal belang. In een bestemmingsplan moet bijvoorbeeld duidelijk omschreven worden hoe er omgegaan wordt met de cultuurhistorische objecten (waaronder archeologische waarden).

De provincie speelt een belangrijke rol op het gebied van ruimtelijke ordening. Door haar ruimtelijk beleid bepaalt de provincie in belangrijke mate hoe de ruimte in Noord-Holland wordt ingericht. In het licht van de WRO spitst de provinciale rol vanuit cultuur en cultuurhistorie in de ruimtelijke inrichting zich toe op drie terreinen, daar waar de provincie:

- Haar cultuurhistorische provinciaal belang heeft gedefinieerd in de Structuurvisie;
- Het wettelijk bevoegd gezag is bij ingrepen die een relatie hebben met cultuurhistorie, bijvoorbeeld bij ontgrondingen of de aanleg van provinciale wegen;
- Initiatiefnemer is bij projecten van het Rijk een (beschermende) taak hebben verkregen, zoals bij de nationale landschappen en Unesco-gebieden.

Beleidskader en Leidraad Landschap en Cultuurhistorie

De visie op de gewenste ruimtelijke kwaliteit is vastgelegd in de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie. Deze vernieuwde leidraad is een uitwerking van het in 2006 vastgestelde Beleidskader Landschap en Cultuurhistorie, dat werd gebruikt als leidraad voor ruimtelijke plannen als bestemmingsplannen, beeldkwaliteitsplannen en structuurplannen. Daarnaast bood het handreikingen aan gemeenten om landschap en cultuurhistorie als uitgangspunt te gebruiken bij planvorming. In 2018 heeft de provincie Noord-Holland een nieuwe Leidraad Landschap en Cultuurhistorie vastgesteld.¹¹

9 Provincie Noord-Holland 2006.

10 Provincie Noord-Holland 2010.

11 Provincie Noord-Holland 2018.

De provincie Noord-Holland heeft 10 archeologische gebieden van provinciaal belang gedefinieerd. Binnen de gemeente Hollands Kroon liggen drie van dergelijke gebieden:

- *Wieringen – Wieringermeer*

Dit gebied bestaat uit het historisch, reliëfrijk keileemlandschap van Wieringen, het open aandijkingenlandschap van Polder Waard-Nieuwland en Groetpolder, de nieuwe grootschalige droogmakerij van de Wieringermeerpolder en het Amstelmeer met zeer open landschap.

- *West-Friesland West*

Het deel binnen de gemeente Hollands Kroon bestaat uit een oud zeekeilelandschap met hoger gelegen kreekruigten en laaggelegen kommen. Hier is een meer historische onregelmatige verkaveling herkenbaar met terpenlandschap, lange linten en lintdorpen. Ook hier heeft ruilverkaveling plaatsgevonden, maar dit heeft het landschap weinig ingrijpend veranderd.

- *Koegras – Anna Paulownapolder*

Het deel binnen de gemeente Hollands Kroon bestaat uit de aandijking van de Anna Paulownapolder met voormalige kreekstructuren die contrasteren met een rechthoekige indelen en de aandijking van de Wieringerwaard en Waardpolder met strokenverkaveling aan geknikte lanen en linten.

Structuren die binnen deze gebieden van belang zijn: de Westfriese Omringdijk, stolpenstructuren en de Wadden- en IJsselmeerkust.

Als in gebieden van provinciaal belang het maatschappelijk belang dusdanig groot is dat waardevolle archeologische vindplaatsen aangetast moeten worden, vraagt de provincie aan te geven op welke wijze archeologische waarden door compenserende maatregelen in het plan zijn ondergebracht.

Omgevingsverordening NH2020

In de Omgevingsverordening NH2020 zijn regels samengevoegd op het gebied van natuur, milieu, mobiliteit, erfgoed, ruimte en water.¹² De verordening geldt vanaf 17 november 2020 en vervangt alle bestaande verordeningen die betrekking hebben op de leefomgeving, zoals bijvoorbeeld de Provinciale Ruimtelijke Verordening (PRV) en Provinciale Milieuverordening (PMV). Archeologie valt onder de cultuurhistorische waarden. Deze worden beschreven in de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie (zie paragraaf 2.2.3). Om de meest waardevolle landschappen in Noord-Holland te beschermen, is een beschermingsregime opgesteld binnen de Omgevingsverordening NH2020: het Bijzonder Provinciaal Landschap (BPL, zie paragraaf 2.2.3).

2.2.3 Aardkundig erfgoed

Aardkundige waarden

De provincie Noord-Holland beschermt aardkundig interessante gebieden. Bijzondere kwaliteiten van het oorspronkelijke natuurlijk landschap worden aangeduid als *aardkundige waarden* of *aardkundig erfgoed*. Deze waarden hebben te maken met de geologische opbouw, de geomorfologie en de bodem van een gebied. Noord-Holland heeft 80 waardevolle gebieden. Van deze gebieden heeft de provincie een keuze gemaakt om de meest bijzondere de status van aardkundige waarde te geven. Tot de komst van de Omgevingsverordening NH2020 in november 2020 werden deze gebieden aangeduid als aardkundige monumenten. In de provincie Noord-Holland zijn 16 beschermde aardkundige waarden. Binnen de gemeente Hollands Kroon zijn dit:

- 8: Eiland Wieringen
- 14: Oude Veer Anna Paulowna polder
- 15: Buitendijkse zandplaten (Breehorn en deels Balgzand)

Aardkundige monumenten werden tot 17 november 2020 beschermd via de Provinciale Milieuverordening (PMV). Met het van kracht worden van de Omgevingsverordening NH2020 worden de aardkundige waarden beschermd via de regels voor het Natuurnetwerk Nederland (NNN) en het Bijzonder Provinciaal Landschap (BPL).

De aardkundige waarden en waardevolle gebieden zijn niet integraal opgenomen in de beleidskaart archeologie, maar zijn wel geraadpleegd.

Afb. 8. De Stroeërdijk ten zuiden van Hippolytushoef.

Bijzonder Provinciaal Landschap

In Noord-Holland zijn 32 gebieden aangewezen als ‘Bijzonder Provinciaal Landschap’.¹³ Deze natuurgebieden worden beschermd. Alle regels omtrent deze gebieden zijn samengebracht onder het BPL waardoor binnen de 32 gebieden dezelfde regels gelden. Per landschap is aangegeven welke ecologische, landschappelijke, cultuurhistorische of aardkundige waarden aanwezig zijn: de kernkwaliteiten van het landschap.

13 Provincie Noord-Holland 2020b.

Binnen de gemeente Hollands Kroon vallen 3 gebieden die zijn aangewezen als BPL:

- *Gebied 15: Oude Veer*

Tot het Bijzonder Provinciaal Landschap Oude Veer behoren naast het Lage en Hoge Oude Veer nog twee voormalige getijdenkreeken met omliggend landerijen: het Boersmanzwin is een aftakking van het Hoge Oude Veer in zuidwestelijke richting en het Razend Zwin is een aftakking van het Lage Oude Veer in oostelijke richting (tot de Veersloot). Het Lage Oude Veer zelf is de belangrijkste drager in dit gebied.

Het Oude Veer is de kern van een voormalig getijdengebied. De centrale getijdengeul met uitlopers en verschillende kreeken zijn nog grotendeels intact en herinneren aan de tijd voor de Aardkundige en landschappelijke aandijking, toen het gebied nog onder invloed van het getij stond.

Het BPL Oude Veer maakt deel uit van het ensemble Koe-gras-Anna Paulownapolder in de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie.

- *Gebied 16: Schagen*

Rond de stad Schagen ligt het Bijzonder Provinciaal Landschap Schagen. De belangrijkste ruimtelijke dragers voor het BPL Schagen zijn de bebouwingsstructuren en de vaarten en dijken.

Het BPL Schagen is een oud zeekeilandschap met deels een historische, kleinschalige en onregelmatige blokverkeveling. Het landschap heeft daarbij ook de karakteristiek behouden van de oorspronkelijke veenontginning. Voormalige getijdegeulen zijn in het landschap herkenbaar als relatief hooggelegen kreekruigen. Historische bewoningsconcentraties zijn als lange linten of hoger gelegen terpen zichtbaar in het landschap.

Het BPL Schagen maakt deel uit van het ensemble West-Friesland West in de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie.

- *Gebied 27: Wieringen*

Het Bijzonder Provinciaal Landschap Wieringen is een voormalig (wadden)eiland met eraan vast de aandijking Polder Waard-Nieuwland. Het eiland is ontstaan door de opstuwing van de ondergrond en heeft een kern van keileem. Pas in 1930 was Wieringen, met de drooglegging van de Wieringermeerpolder, geen eiland meer.

Het historische reliëfrijke en kleinschalige landschap is typerend voor Wieringen. Het stuwwallandschap op het voormalige eiland heeft afwisselend hogere keileembulten en lagere kogen (vlakke en open hooilanden) en polders. Door de aanwezigheid van het open Amstelmeer zijn de keileembulten met name vanuit het westen goed zichtbaar. Het open vlakke landschap van de aandijking Polder Waard-Nieuwland staat hiermee in contrast.

Het BPL Wieringen kent verschillende ruimtelijke dragers, waaronder de historische wegen, dijken en linten. Er zijn een groot aantal stolpboerderijen, die samen een zogenaamde 'stolpenzwerm' vormen.

Het BPL Wieringen maakt deel uit van het ensemble Wieringen-Wieringermeer in de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie.

Ruimtelijke ontwikkelingen zijn mogelijk in een BPL, zolang ze de kernkwaliteiten niet aantasten. Voorbeelden van ontwikkelingen zijn fietspaden, energievoorzieningen, kleinschalige woningbouw (tot 11 woningen) of bouwwerken met een oppervlak van minder dan 500 m².

Plannen voor ontwikkelingen die hier buiten vallen, tasten het bijzondere landschap aan. Uitvoering van die plannen kan alleen als het van groot openbaar belang is en als er kan worden aangetoond dat er geen andere mogelijkheden zijn. De schade aan het landschap moet dan worden gecompenseerd.

Afb. 9. Tijdens het onderzoek bij Geddingmore in 1983 door de AWN en provincie Noord-Holland zijn op een laatmiddeleeuwse dodenakker resten gevonden van duizenden mensen.

2.3 Het gemeentelijk beleid

2.3.1 Voormalige beleidskaart archeologie 2013

In 2013 is door de Cultuurcompagnie een beleidsnota opgesteld voor de gemeente Hollands Kroon, met een bijbehorende beleidskaart archeologie.¹⁴ De kaart vormde een samenvoeging van de reeds bestaande beleidskaart van de voormalige gemeenten Niedorp, Wieringen, Wieringermeer en Anna Paulowna. De beleidskaart 2013 is niet vastgesteld door de gemeenteraad. In tabel 1 staan de archeologieregimes die in de beleidskaart uit 2013 zijn toegepast.

Categorie	Rekening houden met archeologie bij:
1	Alle bodemroering
2	Bodemverstoring binnen een activiteit groter dan 50 m ² en dieper reikt dan 40 cm
3	Bodemverstoring binnen een activiteit groter dan 500 m ² en dieper dan 40 cm
3a	Bodemverstoring binnen een activiteit groter dan 500 m ² en dieper dan 70 cm
4	Bodemverstoring binnen een activiteit groter dan 2500 m ² en dieper dan 40 cm
4a	Bodemverstoring binnen een activiteit groter dan 2500 m ² en dieper dan 70 cm
5	Bodemverstoring binnen een activiteit groter dan 10.000 m ² en dieper dan 40 cm
geen regime	Vrijgesteld van archeologisch onderzoek (wel meldingsplicht)
geen regime	Vergunning van een andere overheid verplicht

Tabel 1. De regimes die zijn toegepast in de beleidskaart archeologie uit 2013.

¹⁴ Cultuurcompagnie Noord-Holland 2013.

De gemeente Hollands Kroon heeft momenteel in een deel van de bestemmingsplannen de omgang met aanwezige of te verwachten archeologische waarden verankerd door middel van een dubbelbestemming Waarde-Archeologie. Deze dubbelbestemmingen zijn deels gebaseerd op de beleidskaart uit 2013 of op voorgangers van deze kaart.

2.3.2 Geactualiseerde beleidskaart archeologie 2022

In 2021 is Archeologie West-Friesland gestart met het actualiseren van de beleidskaart en heeft dit in 2022 afgerond. De archeologische beleidskaart voor de gemeente Hollands Kroon vormt de nadere onderbouwing van de in de gemeente aanwezige en te verwachten archeologische waarden en geeft hier een vlakdekkend inzicht in.

Door de archeologische beleidskaart vast te stellen ontstaat een beter instrument ten behoeve van de afweging van eventueel aanwezige archeologische waarden bij ruimtelijke ontwikkelingen. Ook kan hiermee in alle bestemmingsplannen de archeologische resten worden beschermd door middel van een dubbelbestemming Waarde – Archeologie. Met het vaststellen van de beleidskaart archeologie zal een nadere afweging gemaakt worden van de aanwezige en te verwachten archeologische waarden, met het rijks- en provinciaal archeologie beleid als uitgangspunt. Hierbij maakt de gemeente gebruik van het recht om af te wijken van de algemene vrijstellingsgrens van 100 m². De huidige vrijstellingsgrenzen voor archeologisch onderzoek in de bestemmingsplannen worden vervangen door de nieuwe vrijstellingsgrenzen.

Uitgangspunten van het archeologisch beleid:

- Archeologische waarden zoveel mogelijk in de bodem bewaren en alleen opgraven als behoud in de bodem (*in situ*) niet mogelijk is;
- De relatie tussen archeologie en RO versterken zodat behoud, beheer en onderzoek naar het bodemarchief onderdeel worden van het planologische besluitvormingsproces (onder andere door archeologie-vriendelijk bouwen);
- Bodemverstoorders betalen conform de Wamz het archeologisch onderzoek (de verstoorder betaalt);
- Verbetering informatievoorziening over cultureel erfgoed om de inwoners in de lokale geschiedenis te interesseren en onderwijzen en zo het draagvlak voor archeologie te vergroten.

2.3.3 Uitvoering beleid

Sinds de invoering van de Wet op de archeologische monumentenzorg (Wamz) in 2007 ligt de verantwoordelijkheid voor het archeologisch erfgoed bij de gemeenten. De gemeenten dienen zelf te bepalen hoe met de archeologische waarden om te gaan en op welke wijze dit in het ruimtelijke beleid wordt ingepast.

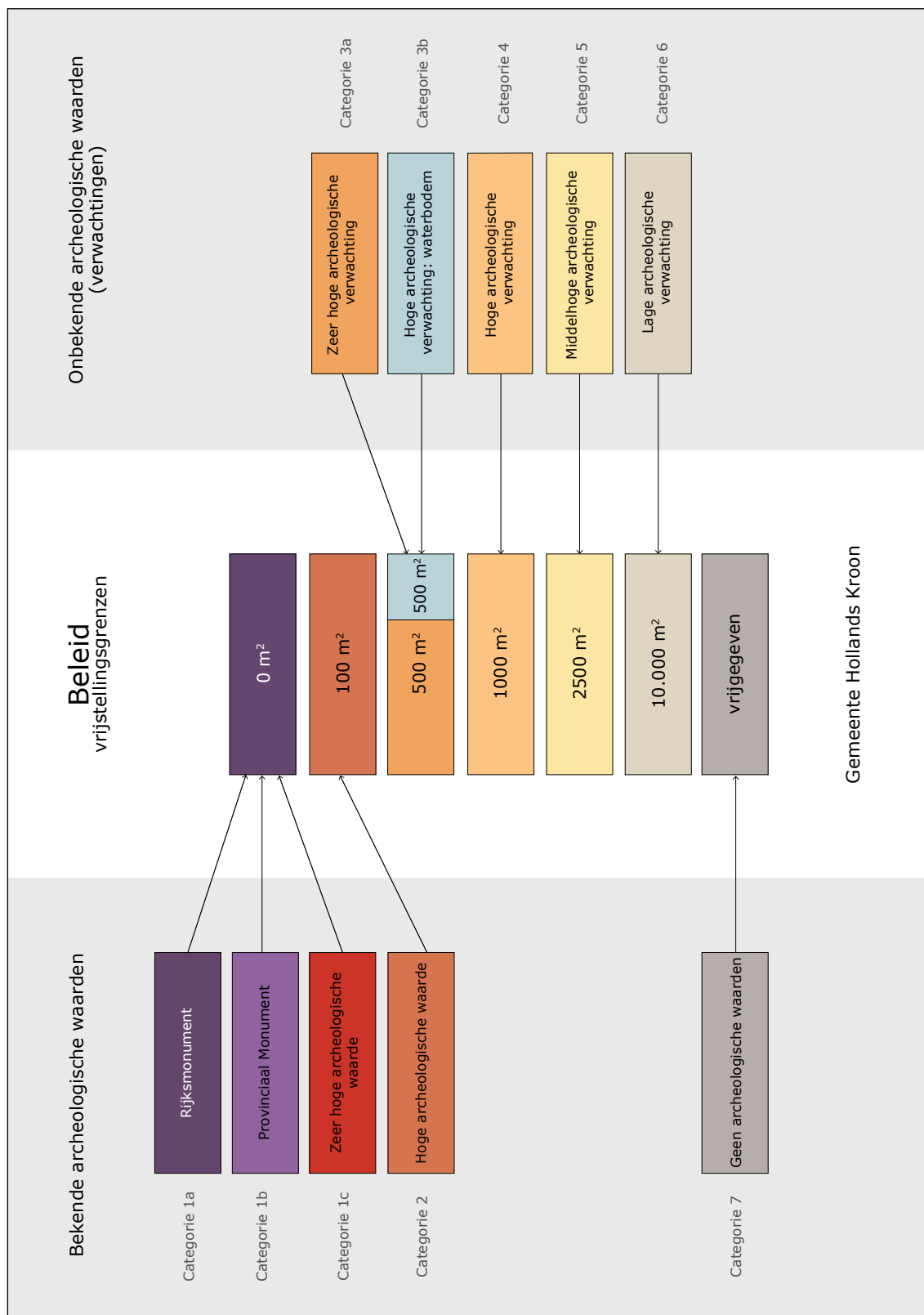
De lichte Gemeenschappelijke Regeling Archeologie West-Friese Gemeenten is een samenwerkingsverband tussen de gemeenten Drechterland, Enkhuizen, Koggenland, Hoorn, Medemblik, Opmeer en Stede Broec. In 2018 zijn de gemeente Schagen en Texel toegetreden tot de lichte Gemeenschappelijke Regeling. In 2021 is een dienstverleningsovereenkomst (DVO) archeologie aangegaan met de gemeente Hollands Kroon. Hierbij ondersteunt Archeologie West-Friesland de gemeente Hollands Kroon ambtelijk in de archeologische taken.

Het actualiseren van de beleidskaart archeologie is hier onderdeel van. De kaart sluit geheel aan bij de orde van de gemeenten binnen de Gemeenschappelijke Regeling; archeologische waarden veranderen niet bij de gemeentegrens. Wat betreft de te verwachten waarden zijn er verschillen in vrijstellingsgrenzen met de aangrenzende gemeenten.

Archeologie West-Friesland is de intergemeentelijke organisatie voor archeologie binnen deze gemeenten. De primaire taak is het geven van archeologisch advies. Archeologie West-Friesland richt zich op het adviseren van de gemeenten bij archeologische vraagstukken. Dit gebeurt in de eerste plaats door middel van archeologische *quickscans* waarbij op niveau van een plangebied de ruimtelijke ontwikkelingen worden afgezet tegen de aanwezige of te verwachten archeologische waarden en waarbij wordt geadviseerd hoe daar mee om te gaan. De quickscans worden vervaardigd door gecertificeerde archeologen met aantoonbare kennis en ervaring in het samenwerkingsgebied. De volgende belangrijke taak van de organisatie is het opstellen en/of verbeteren van de archeologische beleidskaarten van de gemeenten.

Afb. 10. Wieringers op bezoek tijdens de open dag van de opgraving van de Stroeërdijk ten zuiden van Hippolytushoef, 20 april 2022.

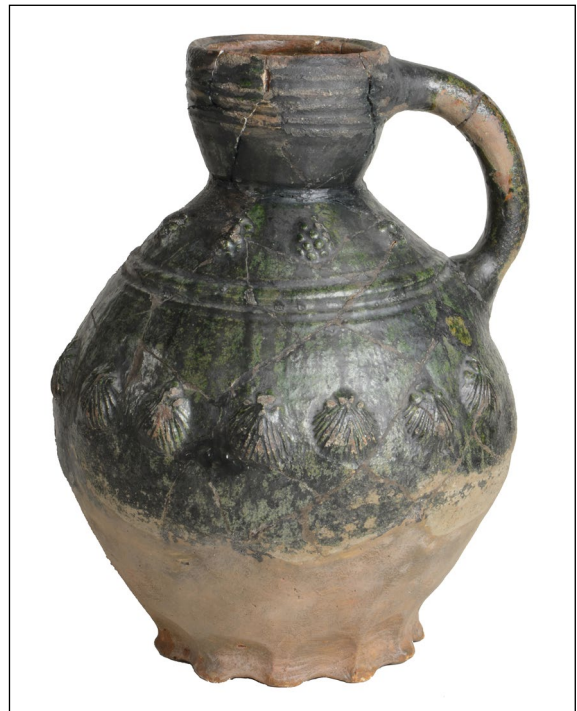
Tabel 2. Overzicht van de verschillende categorieën bekende en onbekende waarden (verwachtingen) en hoe deze zijn vertaald naar beleidsmatige vrijstellingsgrenzen.

3. Actualisering beleidskaart archeologie

3.1 Inleiding

De beleidskaart archeologie uit 2013 is opgesteld door de Cultuurcompagnie. De kaart is een opeenstapeling van diverse lagen informatie. Eventueel onderzochte (dus vrijgegeven) terreinen zijn destijds niet opgenomen in de kaart. Voor de eerste en tweede categorie (hierna: de bekende waarden) geldt dat deze niet voldoen aan de eisen die de Omgevingswet stelt aan digitaal op te nemen gegevens in een omgevingsplan.

Voor de beleidskaart archeologie 2022 zijn de bekende waarden (op de landbodem) geheel vernieuwd. Alle gebieden waar geen archeologische waarden meer te verwachten vallen, zijn bijgewerkt tot en met april 2022. De grenzen van de verwachtingsgebieden, die voor de beleidskaart uit 2013 gebaseerd zijn op de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW), zijn grotendeels overgenomen. De verwachtingsgebieden hebben echter ruimere vrijstellingsoppervlakten gekregen door archeologische heroverwegingen onder andere naar aanleiding van een overleg met LTO op 25 april 2022. De vrijstellingsoppervlakten voor de waarden en te verwachten waarden zijn gebaseerd op verschillende factoren, zoals uitgestrektheid van de archeologische vindplaats en latere verstoringen. De archeologische rapportages die binnen de gemeente Hollands Kroon vallen staan in bijlage 5 aangegeven.

Afb. 11. Een bijzondere kan van hoogversierd aardewerk uit de regio tussen het Zeeuwse Aardenburg en Vlaamse Kortrijk. Hoewel het baksel zelden in de Kop van Noord Holland wordt teruggevonden, komt de grootste regionale archeologische collectie hoogversierd aardewerk van maar liefst vijf exemplaren uit een vindplaats even ten zuidoosten van het dorp Kreileroord.

3.2 Verantwoording bronnen

De archeologische beleidskaart is een eindproduct van een multidisciplinair onderzoek naar de aanwezige en te verwachten archeologische waarden binnen een gebied. In de beleidskaart zijn de meest recente gegevens zo accuraat mogelijk opgenomen (tabel 3). In bijlage 5 staan alle geraadpleegde bronnen weergegeven. Aangezien archeologische waarden in hogere rangorde staan dan de te verwachten waarden ("verwachtingen"), wordt bij overlap het beleid altijd afgesteld op de aanwezige waarden. Het resultaat van deze samenvoeging van de waardenkaart en de verwachtingenkaart is de archeologische beleidskaart, waarbij direct een beleidsadvies (vrijstellingsgrens) wordt geïncorporeerd (tabel 2).

	Monumenten- register	Archis, incl. AMK	Liter- atuur	Historisch kaartmate- riaal	Bodemkaart en Dinolo- ket	AHN
Categorie:						
1a - Rijksmonumenten	x	x	x	x		
1b - Provinciale monumenten	x	x	x	x		
1c - Zeer hoge archeologische waarde		x	x	x		x
2 – Hoge waarde (100 m ²)		x	x	x	x	x
3a - Zeer hoge verwachting (500 m ²)		x	x	x	optioneel	x
3b – Hoge verwachting waterbodembodem (500 m ²)						
4 - Hoge verwachting (1.000 m ²)		x	x		optioneel	
5 - Middelhoge verwachting (2.500 m ²)		x	x		optioneel	
6 - Lage verwachting alle perioden (10.000 m ²)				x	optioneel	x
7 - Vrijgegeven terreinen		x	x	x		x

Tabel 3. Overzicht gebruikte bronnen per categorie.

3.3 Geraadpleegde bronnen

3.3.1 Archeologische bronnen

Het rijke bodemarchief van de gemeente Hollands Kroon trekt al decennialang de aandacht van de archeologische wereld. Dit heeft een rijkdom aan archeologische gegevens opgeleverd, die samen het fundament van de beleidskaart vormen.

Monumenten (AMK-terreinen)

Een AMK-terrein is een gebied van archeologische waarde aangegeven op de Archeologische Monumentenkaart (AMK). In totaal zijn in de gemeente Hollands Kroon **99** AMK-terreinen aanwezig (bijlage 4). Hieronder bevinden zich **3** archeologische rijksmonumenten (tabel 4, bijlage 6):

Plaats	Naam	Rijks- monumentnr.	AMK monumentnr.	Periode	Typering
Haringhuizen	Hogebierenweg; Hogebieren	45100	1412	Middeleeu- wen	Terp
Barsingerhorn	't Hoogland; Hooglands- polder; Koningsweg	45101	1413	Middeleeu- wen	Terp
Barsingerhorn	Hooglandspolder; Koningsweg	45102	1414	Middeleeu- wen	Terp

Tabel 4. Archeologische rijksmonumenten binnen de gemeente Hollands Kroon.

Dorpskernen

Vrijwel alle oude dorpskernen zijn in 2001 toegevoegd aan de Archeologische Monumentenkaart. De begrenzing van deze historische kern is destijds bepaald op grond van de historische kaart uit 1849-1859, schaal 1:25.000. De archeologische waarde van historische kernen bestaat uit de reeds aangetroffen of te verwachten aanwezigheid, boven of onder de grond, van bouwhistorische resten en archeologische sporen en voorwerpen. Samen bevatten zij een veelheid aan historische informatie over ouderdom en ruimtelijke ontwikkeling van de kern.

In het kader van de update van de beleidskaart archeologie zijn de dorpskernen nader begrensd op basis van de kadastrale minuutplans (schaal 1:2.500) en de huidige topografie. Tevens zijn andere bronnen gebruikt, zoals aanvullende historische kaarten en het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN4). Dit betekent dat vrijwel alle historische dorpskernen een andere begrenzing hebben dan die de Rijksdienst ter beschikking stelt.

Aangezien de Rijksdienst de Archeologische Monumentenkaart niet meer bijhoudt is ervoor gekozen om de historische kernen her te begrenzen. Argumentatie wordt voor elke kern aangegeven. Veelal is de begrenzing uit 2001 te globaal en daardoor niet geschikt voor een goede onderbouwing. Het monumentnummer staat wel vermeld, aangezien dit ook een bron is.

Het betreft de volgende historische dorpskernen (in alfabetische volgorde, met monumentnummer):

- Barsingerhorn (1759)
- Den Oever (14952)
- Haringhuizen (1751)
- Hippolytushoef (14950)
- Kleine Sluis (14947)
- Kolhorn (14852)
- Lutjewinkel (14853)
- Nieuwe Niedorp (14858)
- Oosterland (14951)
- Oude Niedorp (14860)
- Stroe (14953)
- 't Veld (14791)
- Westerland (14949)
- Wieringerwaard (14948)
- Winkel (14859)
- Zijdewind (14789)

Overige AMK-terreinen en provinciale monumenten

De Westfriese Omringdijk (monumentnummers 10601 & 10643) en de Westerlanderdijk tot en met Horndijk (1787) zijn begrensd op basis van het Provinciaal Monument. Deze AMK-terreinen zijn daarom vervallen of aangepast. Daarnaast zijn enkele AMK-terreinen aangepast, omdat een deel van een terrein is onderzocht, of omdat het terrein bijvoorbeeld is opgenomen in een middeleeuws terpenlint langs een dijk.

Afb. 12. Een zeer belangrijke bron voor de Westfriesse situatie in de 17de eeuw is de topografische kaart van Johannes Dou (1651-1654, collectie Westfries Archief). Op de afbeelding is een uitsnede van de kaart te zien.

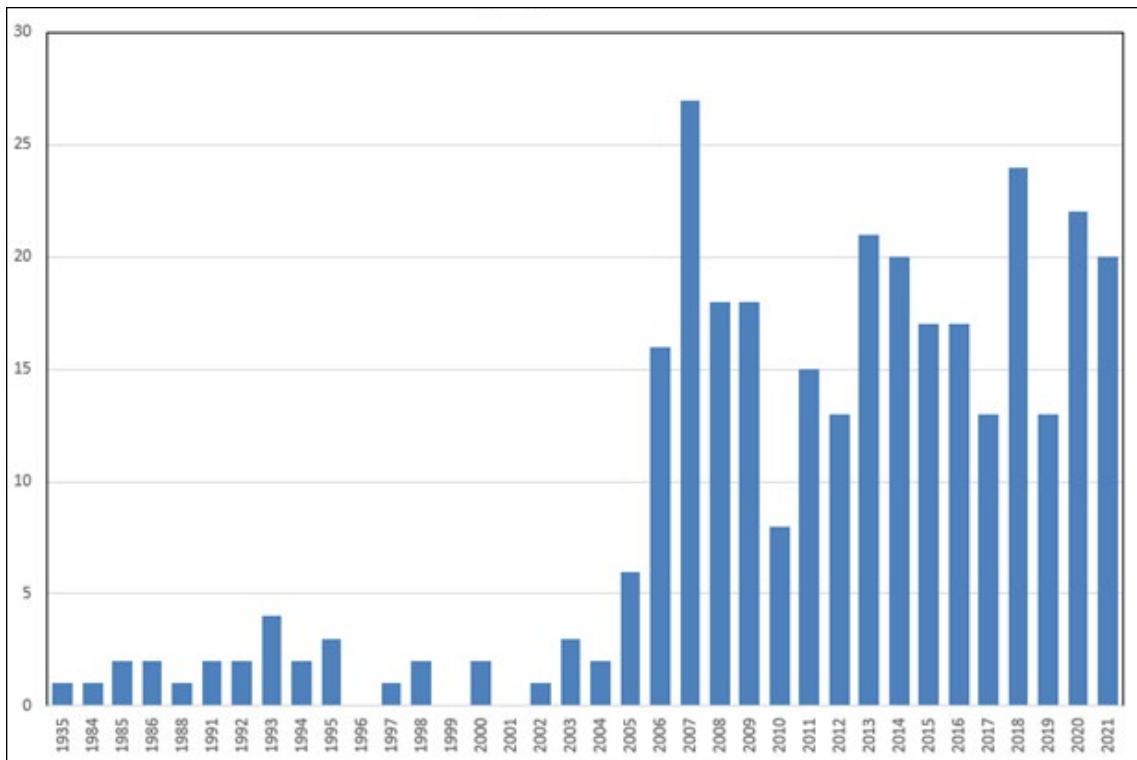
Uitgevoerd archeologisch onderzoek

Een belangrijke bron voor vindplaatsen en archeologische waarnemingen is Archis. Dit is een landelijk Archeologisch Informatiesysteem dat door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) wordt onderhouden, waarin diverse gegevens over archeologische onderzoeken, waarnemingen, vindplaatsen en terreinen in Nederland zijn opgeslagen. Sinds de intrede van de WAMZ in 2007 is het verplicht archeologische onderzoeken aan te melden.

In totaal staan ruim 300 onderzoeken geregistreerd binnen de gemeente Hollands Kroon (afb. 13). De Archis-onderzoekenlaag is vrij onoverzichtelijk. Daarom zijn de onderzoeksmeldingen

uit Archis geëxporteerd naar een regionale database, waardoor de koppeling met andere kaartlagen mogelijk wordt. Hierbij zijn enkele onderzoeken die dateren van voor 2007 op de juiste locatie gezet. In Archis was slechts een administratieve onderzoeksmelding aanwezig, die tevens vaak verkeerd stond aangegeven. In de database staan nu ook archeologische onderzoeken die niet geregistreerd zijn in Archis.

De onderzoeksgegevens leveren in de eerste plaats informatie op over de aan- of afwezigheid van archeologische vindplaatsen. Op basis hiervan konden de archeologische waarden worden bevestigd of bijgesteld. In de tweede plaats leveren de omtrekken van de onderzoekslocaties, waarbij alle archeologische resten tot op de natuurlijke bodem zijn onderzocht, de begrenzingen van vrijgegeven gebieden. Deze plekken bevatten geen archeologische waarden meer.

Afb. 13. Aantal geregistreerde archeologische onderzoeken per jaar.

Naast onderzochte terreinen, zijn ook terreinen vrijgegeven waar geen archeologische waarden meer verwacht worden door diepe bodemverstoringen, zoals subrecente kanalen en diepe waterpartijen, recente bebouwing en infrastructuur (provinciale en rijkswegen, leidingtracés).

3.3.2 Historische bronnen

De lokalisatie van archeologische vindplaatsen kan op meerdere wijzen worden bereikt. Naast archeologische gegevens zijn historische documenten en kaarten de belangrijkste bron voor informatie over vindplaatsen. De vroegste vermeldingen van plaatsnamen geven vaak een goede indicatie voor de ouderdom van een stad of dorp. Op basis van diverse historische kaarten kunnen uitspraken over de aanwezigheid van archeologische resten op bepaalde locaties worden gedaan. De historische kaarten zijn vooral waardevol voor informatie uit de Nieuwe Tijd.

17de-eeuwse kaarten

Een zeer belangrijke bron voor de Westfriese situatie in de 17de eeuw is de topografische kaart van Johannes Dou (1651-1654, afb. 12). Deze kaart werd gemaakt in het kader van het 'Groot Proces' naar aanleiding van een slepend meningsverschil over de verdeling van de kosten voor het onderhoud van de Westfriese Omringdijk. Tussen 1651 en 1654 werden de landmetingen verricht. Deze gegevens werden bij elkaar gebracht in een gedetailleerde kaart van heel West-Friesland. Voor die tijd zijn de karteringen uiterst nauwkeurig en de informatiewaarde is zeer hoog. Naast zeedijken, binnenkades en waterwegen zijn ook de huizen, kerken en andere bebouwing nauwgezet weergegeven.

Afb. 14. Zeer fraai uitgevoerde kaart van de Wieringerwaard (1675, Regionaal Archief Alkmaar).

Voor de Wieringerwaard is gebruik gemaakt van de kaart van Adriaan Anthonisz (1611-1744), waarop in detailniveau de kavelindeling van de polder is weergegeven. Ook de kaart van de Wieringerwaard uit 1675 is bruikbaar, de vervaardiger hiervan is onbekend (afb. 14). Deze kaart is minder nauwkeurig maar geeft daarentegen nuttige informatie over bijvoorbeeld de type bebouwing. Op deze kaarten zijn ook de dorpen die ten zuiden van de Wieringerwaard liggen te zien, zoals Kolhorn, De Kreijl en Barsingerhorn.

Kadastrale Minuutplan (1819 tot en met 1826)

Een tweede belangrijke bron vormen de uiterst nauwkeurige kadastrale minuutplannen uit 1819 en 1826. Deze kaarten zijn zo nauwkeurig dat zelfs op perceelsniveau kan worden aangegeven of er in het begin van de 19de eeuw bebouwing aanwezig was en om wat voor gebouwen het gaat. Bijvoorbeeld langhuizen, stolpboerderijen en sluizen kunnen worden onderscheiden.¹⁵ Bovendien is op de kadastrale minuutkaart de oude percelering zichtbaar, die soms te herleiden is op oudere historische kaarten en/of middeleeuwse bewoningsstructuren.

Archeologie West-Friesland heeft het de kadastrale minuutkaarten als onderliggende kaart aan de beleidskaart toegevoegd. Door terug te gaan naar deze nauwkeurige kaarten kon op een veel gedetailleerder schaalniveau de begrenzing van de linten worden aangepast.¹⁶ Daarnaast zijn de locaties van losse huisplaatsen, mogelijke huisplaatsen, kerkterreinen en kerkhoven en molenplaatsen met behulp van de kaart van Johannes Dou en de kadastrale minuut bepaald. In veel gevallen waren de genoemde historische locaties weergegeven op de – minder nauwkeurige – kaart van Johannes Dou en kon de exacte locatie bepaald worden door de aanwezigheid op de kadastrale minuut of aan de hand van de aanwezigheid van een afwijkende percelering ter hoogte van de locatie.

3.3.3 Paleogeografische, geo(morfo)logische en bodemkundige bronnen

Voor de gemeente Hollands Kroon is een vlakdekkende bodemkaart en geomorfologische kaart (schaal 1:50.000) digitaal beschikbaar. Voor de Wieringermeerpolder is een bodemkundige bouwvoorkaart (schaal 1:25.000) te gebruiken.¹⁷ Ten behoeve van de ruilverkaveling van de Schagerkogge is een bodemkaart vervaardigd (schaal 1:15.000).¹⁸ Deze is goed bruikbaar voor een deel van de gemeente. Deze kaarten zijn gedigitaliseerd en kunnen als bron worden gebruikt bij het vervaardigen van een archeologische quickscan.

Paleogeografische kaarten (schaal 1:100.000) tonen de complexiteit van het landschap binnen de gemeente Hollands Kroon (afb. 15). Deze grove kaarten geven een globaal beeld van mogelijkheden voor bewoning in het verleden. Omdat grote delen van het landschap in de Middeleeuwen zijn afgedekt of geërodeerd dient bij een ruimtelijke ontwikkeling altijd maatwerk te worden geleverd. Het raadplegen van bovengenoemde kaarten, maar ook het Dinoloket kan inzicht verlenen in de diepteligging van de archeologische resten.

15 Dit is niet direct relevant voor de beleidskaart. De kadastrale kaart is wel een van de onderliggende kaarten en kan worden geraadpleegd bij een archeologische quickscan wanneer voor een plangebied aanvullende informatie moet worden verkregen.

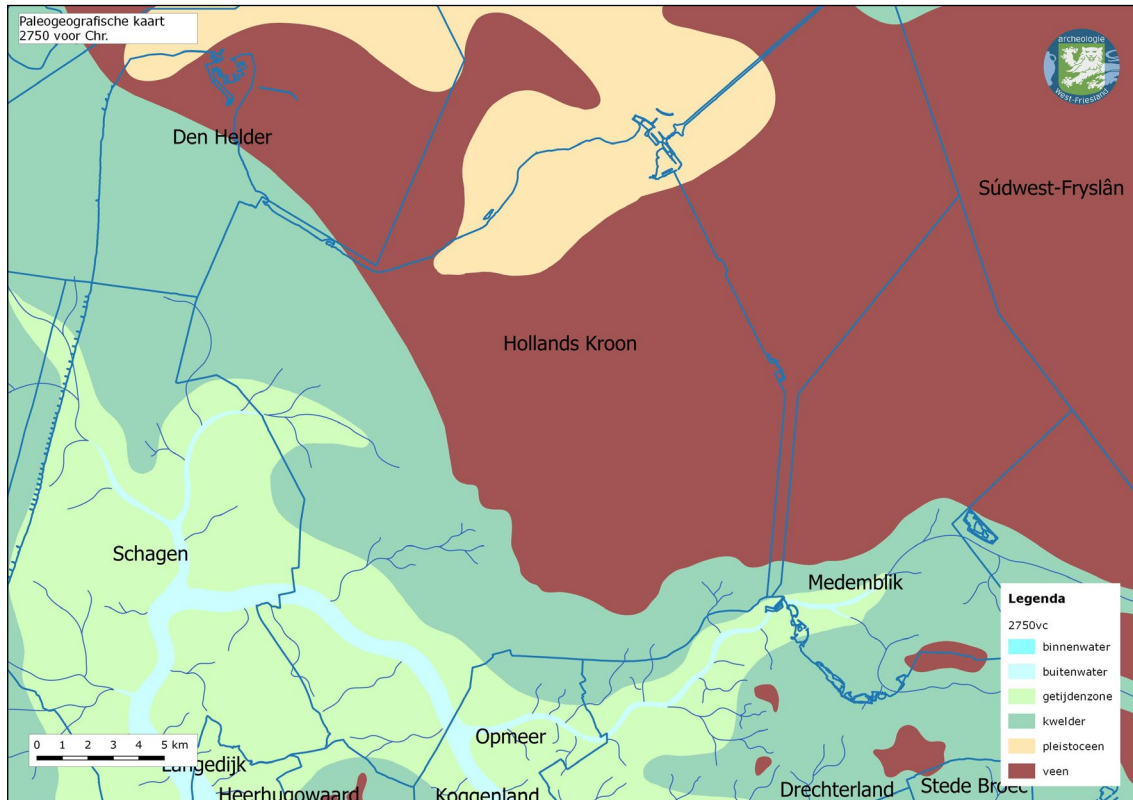
16 De kaarten van de historische atlas zijn op schaal 1:25:000, de kadastrale minuut is doorgaans op schaal 1:2500.

17 Zuur 1936.

18 Kleinsman e.a. 1975.

Actueel Hoogtebestand Nederland

Met behulp van het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) kan een zeer gedetailleerd beeld worden verkregen van de maaiveldhoogte van de gemeente Hollands Kroon. Met behulp van deze beelden kunnen dorpskernen op basis van de ophogingen aan het lint nader begrensd worden.

Afb. 15. Een paleogeografische kaart met de situatie in 2750 voor Christus (Vos 2018).

Bodemverstoringen

In de gemeente liggen gebieden waar de bodem verstoord is. Deze gebieden zijn door Alterra in kaart gebracht. Het gaat met name om agrarische percelen die door de ruilverkaveling geëgaliseerd of vergraven zijn. In die gebieden is in ieder geval tot tenminste 40 cm onder maaiveld geen archeologie meer te verwachten.¹⁹ Daaronder kunnen wel intacte bodems met archeologische resten liggen.

Lang werd gedacht dat alle archeologische vindplaatsen door de bodemverstoringen zouden zijn verstoord of vernietigd. Het soort en de intensiteit van de bodemwerkzaamheden verschilt echter per ruilverkaveling. De impact van deze werkzaamheden op de bodem en eventueel aanwezige archeologische waarden daarmee ook.

19 Verstoringsbronnenkaart.

3.4 Bekende waarden

Aan de hand van de hierboven genoemde bronnen zijn voor de beleidskaart verschillende categorieën bepaald. De categorieën kunnen worden onderverdeeld in twee hoofdgroepen: bekende archeologische waarden en te verwachten archeologische waarden.²⁰ Hieronder staan de categorieën van de bekende waarden, een korte omschrijving daarvan en wanneer er rekening moet worden gehouden met archeologie.

- **Categorie 1a: Rijksmonumenten – alle bodemroering**

Het gaat hier om wettelijk beschermde archeologisch rijksmonumenten (zie tabel 4). Voor bodemroerende ingrepen is een vergunning vereist van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE).²¹ De begrenzing van de monumenten is overgenomen uit het Monumentenregister van de RCE.

- **Categorie 1b: Provinciale Monumenten – alle bodemroering**

Het betreft de Westfriese Omringdijk en de Westerlanderdijk tot en met Horndijk op Wieringen, beide provinciale monumenten. Voor bodemroerende ingrepen is een vergunning vereist van de Provincie Noord-Holland.²² De begrenzingen van de provinciale monumenten zijn overgenomen van de provincie. Ten aanzien van de Westfriese Omringdijk zijn nadere regels gesteld door de provincie.²³

- **Categorie 1c: Zeer hoge archeologische waarde – alle bodemroering**

Het gaat hier om niet-rijksbeschermd AMK-terreinen van zeer hoge archeologische waarde, waaronder middeleeuwse en jongere kerkterreinen en terreinen met sporen uit de prehistorie. Hier is een aantal terreinen aan toegevoegd, zoals het kloppesklooster in 't Veld en oude kerkterreinen die niet op de AMK stonden.

- **Categorie 2: Hoge archeologische waarde – 100 m²**

Het betreft hier historische dorpskernen en -linten (veelal anders begrensd dan op de AMK aangegeven), molenplaatsen, overige dijken, terpen, kleine groepen huizen, buitenplaatsen en losse bebouwing op historisch kaartmateriaal. De middeleeuwse vindplaatsen die door Braat zijn aangewezen hebben ook een hoge archeologische waarde.²⁴ Overige AMK-terreinen van hoge archeologische waarde en archeologische waarde vallen eveneens in deze categorie.

20 Zie ook tabel 2.

21 [Monumentenregister](#).

22 Omgevingsverordening NH2020, 112.

23 Beeldkwaliteitsplan Westfriese Omringdijk 2009.

24 Braat 1932; Leek 2016.

- **Categorie 7: Geen archeologische waarden – Vrijgesteld van archeologisch onderzoek**

Dit betreft opgegraven en adequaat onderzochte terreinen, subrecente kanalen en diepe waterpartijen, recente bebouwing en infrastructuur (provinciale en rijkswegen, leidingtracés).

3.5 Te verwachten waarden (verwachtingen)

Hieronder staan de categorieën van de te verwachten waarden, een korte omschrijving daarvan en wanneer er rekening moet worden gehouden met archeologie. Voor de beleidskaart archeologie 2022 is niet (opnieuw) gekeken naar de begrenzingen van de verwachtingszones in het buitengebied in de gemeente Hollands Kroon. De vrijstellingsgrenzen zijn echter wel aangepast en in de meeste gevallen verruimd, mede naar aanleiding van het overleg met de LTO op 25 april 2022.

- **Categorie 3a: Zeer hoge archeologische verwachting – 500 m²**

Terreinen met een zeer hoge verwachting voor het aantreffen van vindplaatsen, waaronder verdwenen eendenkooien, de resten van de Schans van Wieringen bij Den Oever en een aantal vroegmiddeleeuwse terreinen op Wieringen.²⁵

- **Categorie 3b: Hoge archeologische verwachting: waterbodem – 500 m²**

Binnen deze categorie valt de gehele waterbodem van de gemeente Hollands Kroon. Binnen dit gebied wordt geen onderscheid gemaakt, omdat er (nog) geen duidelijk beeld is van de aanwezige waarden.

- **Categorie 4: Hoge archeologische verwachting – 1.000 m²**

Gebieden met een hoge verwachting voor het aantreffen van vindplaatsen. De grenzen van deze gebieden zijn overgenomen van de beleidskaart uit 2013, welke zijn gebaseerd op de IKAW. Het vervaardigen van een gedetailleerder verwachtingsmodel is op basis van geo(morfo)logische, bodemkundige en archeologische gegevens nog niet goed mogelijk. Bij beoogde ingrepen zal in eerste instantie een quickscan vervaardigd worden waarbij de archeologische verwachting nader wordt gespecificeerd voor een specifiek plangebied.

- **Categorie 5: Middelhoge archeologische verwachting – 2.500 m²**

Gebieden met een middelhoge verwachting voor het aantreffen van vindplaatsen. De grenzen van deze gebieden zijn overgenomen van de beleidskaart uit 2013, welke zijn gebaseerd op de IKAW. Het vervaardigen van een gedetailleerder verwachtingsmodel is op basis van geo(morfo)logische, bodemkundige en archeologische gegevens nog niet goed mogelijk. Bij beoogde ingrepen zal in eerste instantie een quickscan vervaardigd worden

25 Een deel van deze terreinen had op de kaart uit 2013 een vrijstellingsgrens van 50 m².

waarbij de archeologische verwachting nader wordt gespecificeerd voor een specifiek plangebied.

- **Categorie 6: Lage of onbekende archeologische verwachting – 10.000 m²**

Gebieden met een lage verwachting of onbekende voor het aantreffen van vindplaatsen. De grenzen van deze gebieden zijn overgenomen van de beleidskaart uit 2013, welke zijn gebaseerd op de IKAW. Het vervaardigen van een gedetailleerder verwachtingsmodel is op basis van geo(morfo)logische, bodemkundige en archeologische gegevens niet goed mogelijk. Bij beoogde ingrepen zal in eerste instantie een quickscan vervaardigd worden waarbij de archeologische verwachting nader wordt gespecificeerd voor een specifiek plangebied.

3.6 Dubbelbestemmingen Waarde – Archeologie in bestemmingsplannen

In vigerende bestemmingsplannen is voor delen van de gemeente een dubbelbestemming Waarde-Archeologie opgenomen om duurzaam behoud van eventueel aanwezige archeologische waarden te borgen. In een aantal bestemmingsplannen binnen de gemeente Hollands Kroon is echter een verkeerde regel opgenomen, waarin uitzonderingen zijn gemaakt die een duurzaam behoud van archeologische waarden niet borgen. Bij deze update van de beleidskaart is tevens een voorstel gedaan voor de vertaling (incl. de bestemmingsregels) van de beleidskaart archeologie.

4. Toepassing van de beleidskaart

De beleidskaart archeologie Hollands Kroon 2022 is een hulpmiddel bij de afweging voor archeologisch onderzoek bij ruimtelijke ontwikkelingen. Doordat deze digitaal beschikbaar wordt in de gemeentelijke digitale omgeving kan in een zeer vroeg stadium het aspect archeologie worden afgewogen/meegewogen. Na vaststelling van de beleidskaart wordt deze via officiële bekendmakingen gepubliceerd. Indien er sprake is van afwijken van een bestemmingsplan moet er worden getoetst aan het vastgestelde archeologische beleid. Normaal agrarisch onderhoud wordt vrij-gesteld van archeologisch onderzoek. Hieronder vallen reguliere grondbewerkingen, waaronder (sleufloos) draineren en kilveren.

Het verdient de aanbeveling om bij ontwikkelingen in een archeologisch waardevol (verwachtings)gebied van tevoren een quickscan te laten uitvoeren door Archeologie West-Friesland. De ruimtelijke ontwikkelingen worden dan afgezet tegen de aanwezige en te verwachten waarden. Vooral voor de afgedekte landschappen is een nadere duiding van diepteligging noodzakelijk.

Indien op basis van de quickscan een gespecificeerde archeologische verwachting kan worden geformuleerd, is het niet noodzakelijk de gehele cyclus van de AMZ te doorlopen.²⁶

Op basis van de bevindingen in de quickscan kan indien mogelijk voor een archeologie-vriendelijke plaanpassing worden gekozen. Op deze wijze blijven de archeologische waarden in de bodem bewaard en is geen archeologisch onderzoek noodzakelijk.

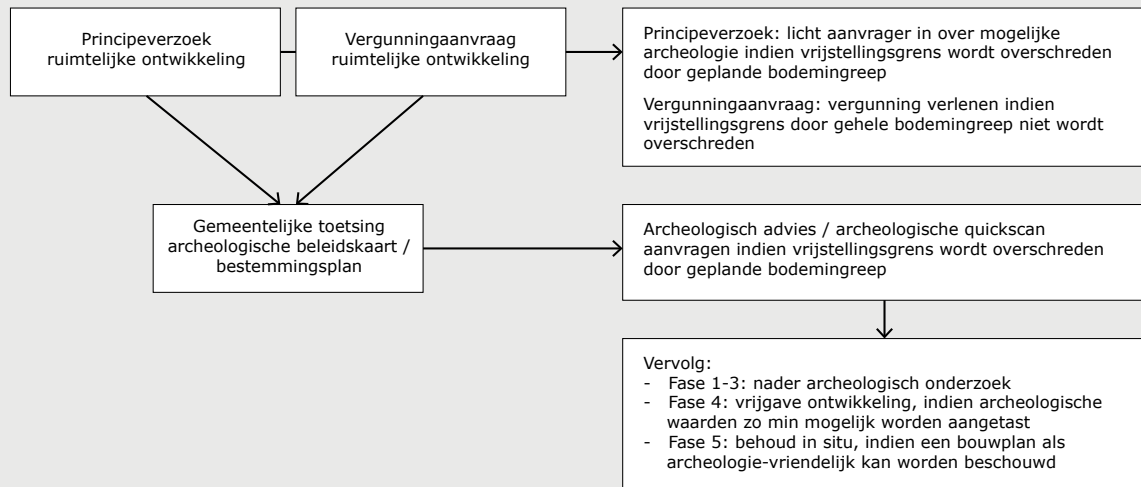

Afb. 16. Een trechterbeker uit het Neolithicum, gevonden in Slootdorp. De beker hoort bij de cultuur van de hunebedbouwers.

26 Zie bijlage 1.

Stappenplan Gemeentelijke Overheid

Archeologie en ruimtelijke ontwikkelingen

Bovenstaande werkzaamheden vallen binnen de adviesuren van de gemeenschappelijke regeling.

Nadere fases in het kader van de Archeologische Monumentenzorg *

Fase	Document(en)	Gevolg
1	Bureauonderzoek en IVO (in de vorm van een verkennend booronderzoek)	Plan van Aanpak (PvA): laten beoordelen door AWF
2	Inventariserend veldonderzoek (in de vorm van proefsleuven)	Programma van Eisen (PvE): laten beoordelen door AWF en BG
3	Opgraving	PvE (en indien nodig PvA): laten beoordelen door veroorzaker, BG en archeo-adviseur op tijd, geld en kwaliteit
4	Vrijgeven ontwikkeling	Vrijgavedocument
5	Planaanpassing	Toetsingsdocument

* Kosten zijn voor de initiatiefnemer volgens de Erfgoedwet 2016.
Archeologisch onderzoek dient te worden uitgevoerd door een gecertificeerd(e) bedrijf of instelling.

Archeologie West-Friesland, versie 3, 18 mei 2022.

AWF = Archeologie West-Friesland
BG = Bevoegd Gezag
IVO = Inventariserend Veldonderzoek

Tabel 5. Stappenplan voor de gemeentelijke overheid voor archeologie bij ruimtelijke ontwikkelingen en vergunningaanvragen.

5. Vooruitblik

De beleidskaart archeologie van de gemeente Hollands Kroon 2022 vormt een uitgangspunt voor het toekomstig archeologisch beleid van de gemeente Hollands Kroon. De waterbodem van de gemeente Hollands Kroon blijft hier buiten beschouwing. Voor de waterbodem worden de rijksregels gevolgd totdat de gemeente een eigen gespecificeerd beleid heeft opgesteld. Naast deze kaart zijn voor de gemeente nog andere doelen die kunnen worden nagestreefd om het archeologische beleid verder te specificeren.

Als richtlijn voor archeologisch onderzoek in Nederland bestaat de Nationale Onderzoeksagenda. In deze agenda staan specifieke onderzoeksvragen aangegeven per periode. Het archeologisch onderzoek binnen de regio West-Friesland zou kwalitatief kunnen verbeteren door een Regionale Onderzoeksagenda West-Friesland op te stellen. In deze Regionale Onderzoeksagenda kunnen regio-specifieke vraagstukken worden opgesteld, waar in archeologisch onderzoek op toegespitst of juist achterwege gelaten kan worden. Op dit moment is Archeologie West-Friesland bezig met het opstellen van een Regionale Onderzoeksagenda.

Een van de resultaten van een Regionale Onderzoeksagenda zou een integrale cultuurhistorische kaart kunnen zijn, die het (pre)historische verhaal van de gemeente of zelfs heel West-Friesland vertelt. Op deze manier kan aan een groter verhaal worden gewerkt, zonder dat alle informatie versnipperd blijft in afzonderlijke vakgebieden en basisrapportages. Een integrale cultuurhistorische kaart, waarbij archeologie, bouwhistorie (vooral stolpboerderijen) en landschap²⁷ in samenhang worden gepresenteerd, zal de kwaliteit van het onderzoek binnen de verschillende vakgebied alleen maar ten goede komen.

Artikel 9 van het Verdrag van Valletta stelt dat een van de doelen van het archeologisch onderzoek de ontsluiting voor een breder publiek moet zijn. Deze ontsluiting kan vele vormen aannemen, zoals educatie op scholen, informatieborden ter plaatse, incorporatie van vondsten/structuren in het straatbeeld en/of nieuwbouwpanden, etc. Een ontsluiting van archeologische informatie zal bijdragen aan een grotere bewustwording van de omgeving en de regionale identiteit. Het zal leiden tot een grotere binding van de bevolking met het gebied.

27 Zowel cultuurlandschap als aardkundige waarden.

Literatuur

Braat, W.C., 1932. *De Archaeologie van de Wieringermeer. Een bijdrage tot de geschiedenis van het ontstaan der Zuiderzee*, Leiden.

Cultuurcompagnie Noord-Holland, 2013. *Beleidsnota Archeologie gemeente Hollands Kroon*. Cultuurcompagnie Noord-Holland, Alkmaar.

Heeringen, R.M. van & E.M. Theunissen, 2001. Kwaliteitsbepalend onderzoek ten behoeve van duurzaam behoud van neolithische terreinen in West-Friesland en de kop van Noord-Holland. *Nationale Archeologische Rapporten* 21. ROB, Amersfoort.

Heide, G.D. van der, 1956. Stenen bijlen en hamers uit de Wieringermeer. *Westerheem Jaargang* V, 2-7.

Heide, G.D. van der, 1974. *Scheepsarcheologie. Scheepsopgravingen in Nederland en elders in de wereld*. Strengolt's Boeken, Naarden.

Kleinsman, W.B., G. Stoffelsen & J.A. van den Hurk, 1975. Ruilverkavelingsgebied Schagerkogge: bodemgesteldheid en bodemgeschiktheid. *Rapport / Stichting voor Bodemkartering no. 1148*. STIBOKA, Wageningen.

Leek, J., 2016. *Door de zee verzwolgen. Een nieuwe archeologische en landschappelijke benadering van de verloren middeleeuwse nederzettingen in de Wieringermeer aan de hand van het onderzoek van dr. Wouter Cornelis Braat*. Bachelorscriptie Saxion Hogescholen.

Provincie Noord-Holland, 2006. Beleidskader Landschap en Cultuurhistorie Noord-Holland. Provincie Noord-Holland, Haarlem.

Provincie Noord-Holland, 2010. Structuurvisie 2040. Noord-Holland 2040 - Kwaliteit door Veelzijdigheid. Provincie Noord-Holland, Haarlem.

Provincie Noord-Holland, 2018. Prachtlandschap Noord-Holland! Leidraad Landschap en Cultuurhistorie 2018. Provincie Noord-Holland, Haarlem.

Provincie Noord-Holland, 2020a. Omgevingsverordening NH2020. Vastgesteld door Provinciale Staten op 22 oktober 2020. Provincie Noord-Holland, Haarlem.

Provincie Noord-Holland, 2020b. Bijzonder Provinciaal Landschap - 32 landschappen en kernkwaliteiten. Provincie Noord-Holland, Haarlem.

Roessingh, W. & E. Lohof, 2011. Bronstijdboeren op de kwelders. Archeologisch onderzoek in Enkhuizen-Kadijken. *ADC-monografie* 11. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort.

Vos, P., M. van der Meulen, H. Weerts en J. Bazelmans, 2018. *Atlas van Nederland in het Holoceen. Landschap en bewoning vanaf de laatste ijstijd tot nu*. Amsterdam (Prometheus). Op 02-06-2020 gedownload van www.archeologieinnederland.nl.

Waldus, W.B., 2021. *De Zuiderzee als transportlandschap: Historische maritieme archeologie van de turfvaart (1550-1700)*. Rijksuniversiteit Groningen.

Zuur, A.J., 1936. *Over de bodemkundige gesteldheid van de Wieringermeer*. Ministerie van Waterstaat ter Algemeene Landsdrukkerij, 's Gravenhage.

Afb. 17. Historische kaart uit 1593 (vervaardiger onbekend), waarop het Klopjesklooster is afgebeeld.

Lijst met bijlagen

- Bijlage 1 – AMZ-cyclus
- Bijlage 2 – Algemene en bijzondere bepalingen
- Bijlage 3 – Archeologie-vriendelijk bouwen
- Bijlage 4 – Archeologische monumenten (AMK-terreinen) in de gemeente Hollands Kroon
- Bijlage 5 – Bronnen
- Bijlage 6 – Erfgoedregister gemeente Hollands Kroon

Lijst met tabellen

- Tabel 1. De regimes die zijn toegepast in de beleidskaart archeologie uit 2013.
- Tabel 2. Overzicht van de verschillende categorieën bekende en onbekende waarden (verwachtingen) en hoe deze zijn vertaald naar beleidsmatige vrijstellingsgrenzen.
- Tabel 3. Overzicht gebruikte bronnen per categorie.
- Tabel 4. Archeologische rijksmonumenten binnen de gemeente Hollands Kroon.
- Tabel 5. Stappenplan voor de gemeentelijke overheid voor archeologie bij ruimtelijke ontwikkelingen en vergunningaanvragen.

Lijst met afbeeldingen

- Afb. 1. De Vikingschat van Westerklijf op Wieringen, gevonden in 1996 (foto: Rijksmuseum van Oudheden).
- Afb. 2. Het werkgebied van het gemeentelijke samenwerkingsverband Archeologie West-Friesland.
- Afb. 3. Reconstructie van de boomstamkano gevonden in Dijkgatsweide (tekening: R. van Eerden).
- Afb. 4. Vuurstenen bijl uit het Neolithicum (bron: Van der Heide 1956, foto: Huis van Hilde).
- Afb. 5. Tijdens archeologisch onderzoek naar de rijke middeleeuwse geschiedenis van de Wieringermeer werd tussen al het scherfmateriaal nog een vrijwel complete kan teruggevonden.
- Afb. 6. Een grafdeksel van geelzandsteen gevonden tussen de Pishoek en het Lotmeer. De geometrische motieven en de Christelijke kromstaven verraden dat dit exemplaar rond ca. 1100 dateert. Op ca. 1 km ten noorden van Aartswoud nabij het verdronken dorp Gawijzend werden nog zes deksels gevonden, alleen dan 100 jaar jonger.
- Afb. 7. Archeologen aan het werk aan de Stroeërdijk ten zuiden van Hippolytushoef.
- Afb. 8. De Stroeërdijk ten zuiden van Hippolytushoef.
- Afb. 9. Tijdens het onderzoek bij Geddingmore in 1983 door de AWN en provincie Noord-Holland zijn op een laatmiddeleeuwse dodenakker resten gevonden van duizenden mensen.
- Afb. 10. Wieringers op bezoek tijdens de open dag van de opgraving van de Stroeërdijk ten zuiden van Hippolytushoef.
- Afb. 11. Een bijzondere kan van hoogversierd aardewerk uit de regio tussen het Zeeuwse Aardenburg en Vlaamse Kortrijk. Hoewel het baksel zelden in de Kop van Noord Holland

wordt teruggevonden, komt de grootste regionale archeologische collectie hoogversierd aardewerk van maar liefst vijf exemplaren uit een vindplaats even ten zuidoosten van het dorp Kreileroord.

- Afb. 12. Een zeer belangrijke bron voor de Westfriese situatie in de 17de eeuw is de topografische kaart van Johannes Dou (1651-1654, collectie Westfries Archief). Op de afbeelding is een uitsnede van de kaart te zien.
- Afb. 13. Aantal geregistreerde archeologische onderzoeken per jaar.
- Afb. 14. Zeer fraai uitgevoerde kaart van de Wieringerwaard (1675, Regionaal Archief Alkmaar).
- Afb. 15. Een paleogeografische kaart met de situatie in 2750 voor Christus (Vos 2018).
- Afb. 16. Een trechterbeker uit het Neolithicum, gevonden in Slootdorp. De beker hoort bij de cultuur van de hunebedbouwers.
- Afb. 17. Historische kaart uit 1593 (vervaardiger onbekend), waarop het Klopjesklooster is afgebeeld.

Bijlage 1 – AMZ-cyclus

Bureauonderzoek

Het doel van bureauonderzoek is het verwerven van informatie over bekende of te verwachten archeologische waarden binnen een omschreven gebied, om daarmee te komen tot een gespecificeerde archeologische verwachting. Het resultaat is een standaardrapport met een gespecificeerde archeologische verwachting, op basis waarvan een beslissing genomen kan worden ten aanzien van (eventueel) vervolgonderzoek.

Het rapport bevat, waar mogelijk, gegevens over de aan- of afwezigheid, aard, omvang, ouderdom, gaafheid, conservering en (relatieve) kwaliteit van archeologische waarden en aardwetenschappelijke eigenschappen. Afhankelijk van de omvang van de toekomstige (planologische) ingreep en werkzaamheden, de aard van de aanleiding tot het bureauonderzoek en de vraagstelling, zullen aanvullende gegevens moeten worden verzameld. Hierbij blijft de doelstelling van het bureauonderzoek (het komen tot een gespecificeerde verwachting) overeind.²⁸

Op basis van het bureauonderzoek kan voor een archeologie-vriendelijke planaanpassing worden gekozen. Op deze wijze blijven de archeologische waarden in de bodem bewaard (zie bijlage 3).

Inventariserend veldonderzoek

Tijdens het inventariserend veldonderzoek wordt (extra) informatie verworven over bekende of te verwachten archeologische waarden binnen een onderzoeksgebied, als aanvulling op en toetsing van de archeologische verwachting, gebaseerd op het bureauonderzoek en door middel van waarnemingen in het veld. Het veldonderzoek kan uit verschillende fasen bestaan waarin steeds verder wordt ingezoomd op de aanwezige archeologische waarden.

Verkenkend onderzoek

De verkennende fase is gericht op het in detail in beeld krijgen van de archeologische verwachting.

Doel van het verkennend onderzoek kan uit verschillende elementen bestaan. In West-Friesland wordt deze verkennende fase gebruikt om het prehistorische landschap en daarmee de mogelijkheden voor bewoning in de prehistorie in kaart te brengen. Hierbij worden de afgedekte landschappen nader beschouwd en wordt de intactheid van het landschap bepaald.

Karterend veldonderzoek

Het doel van de karterende fase is het in kaart brengen van (nog onbekende) archeologische vindplaatsen. Voor vindplaatsen uit de Bronstijd in West-Friesland geldt dat zij met behulp van booronderzoek niet zijn op te sporen.²⁹ Indien uit het bureauonderzoek en/of verkennend booronderzoek blijkt dat het bronstijdschap intact is dient het karterend onderzoek te worden uitgevoerd met behulp van proefsleuven.

28 Voor historische dorpskernen geldt in sommige gevallen dat er een bouwhistorisch onderzoek dient te worden uitgevoerd om zodoende alle cultuurhistorische waarden veilig te stellen.

29 Vanwege het ontbreken van een vondstlaag en een lage vondstdichtheid.

Waarderend veldonderzoek

De waarderende fase van het inventariserend veldonderzoek dient om meer duidelijkheid te verkrijgen over de aard van een vastgestelde vindplaats ten behoeve van de waardebeoordeling. Zo kan het gewenst zijn om een archeologische vindplaats zo optimaal mogelijk te behouden, bijvoorbeeld door middel van inpassing. Een waarderend inventariserend veldonderzoek (vaak door middel van proefsleuven) is tevens gewenst voorafgaand aan een grote vlakdekkende archeologische opgraving, teneinde gedetailleerde gegevens te verkrijgen met het doel de opgraving zo doelgericht mogelijk te kunnen uitvoeren. De vindplaatsen worden onderzocht op hun fysieke kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, datering, omvang en diepteligging. Een waarderend onderzoek bestaat in veel gevallen uit een proefsleuvenonderzoek, maar kan ook andersoortig onderzoek inhouden (geofysisch onderzoek, side-scan sonaronderzoek naar de waterbodem of waarderend booronderzoek).

De vindplaatsen worden in eerste instantie op hun fysieke kwaliteit (gaafheid en conservering) beoordeeld. De beoordeling van de fysieke kwaliteit is gerelateerd aan de archeoregio waarin de vindplaats zich bevindt: op deze wijze wordt de conserveringstoestand in relatie tot andere relevante sites bekeken.

Bij een behoudenswaardige vindplaats is behoud ex situ (door middel van een opgraving) of behoud in situ (door middel van bescherming) ter overweging aan het bevoegd gezag.

De gemeente is in veel gevallen het bevoegd gezag en neemt een selectiebesluit met betrekking tot de omgang met archeologische waarden.

Archeologische opgraving

Een archeologische opgraving heeft als doel vondst- en spoorgegevens van een archeologische vindplaats te verzamelen en te documenteren en is gericht op vooraf geformuleerde onderzoeksvragen en –doelstellingen (vastgelegd in een PvE). Tijdens een archeologische opgraving worden sleuven en putten aangelegd en het gebied onderzocht (behoud ex situ).

Bescherming

Bescherming houdt in dat er fysieke maatregelen worden getroffen op het terrein met archeologische waarden (bescherming *in situ*). Doel daarvan is de meest gunstige randvoorwaarden te scheppen voor duurzaam behoud, zonder de aanwezige archeologische waarden te beschadigen. Bescherming betekent niet per definitie dat op terreinen geen ontwikkelingen mogelijk zijn. Onder strikte voorwaarden kunnen op beschermde terreinen bovengrondse ontwikkelingen plaatsvinden. Specifiek met de Belvédère-doelstelling ‘behoud door ontwikkeling’ in het achterhoofd, kunnen ruimtelijke ontwikkelingen op monumentale terreinen juist wenselijk zijn om het hier verborgen verleden beleefbaar te maken.

Bijlage 2 – Algemene en bijzondere bepalingen

Verstoring in meerdere categorieën

Als een gebied waar verstoring van de bodem gepland staat in meerdere categorieën blijkt te vallen, dan gelden de voorwaarden van de zwaarste categorie voor het gehele gebied. In de praktijk is het niet werkbaar om verschillende regimes op één ontwikkellocatie van toepassing te laten zijn.

Eén verstoring, één oppervlakte

Bij de categorieën wordt uitgegaan van verschillende oppervlakten. Of bij een project een oppervlakte wordt overschreden, wordt berekend op basis van de daadwerkelijke verstoring en daarmee niet alleen de bouwcontour. In eerste instantie wordt in een quickscan aangegeven of de beoogde ontwikkeling de (eventueel) aanwezige archeologische waarden schaadt. Indien wordt besloten ‘archeologie-vriendelijk’ te bouwen kan een nader archeologisch onderzoek achterwege blijven.

Daarnaast geldt dat verstoringen die bij elkaar horen ook bij elkaar worden opgeteld. Dus als er door aanleg van een kassencomplex waterberging moet worden gecompenseerd, wordt deze meegewogen in de quickscan. Een woonhuis met garage en koi-vijver, wordt als één bodemingreep beschouwd.

Funderingswijze

Het oprichten van bouwwerken door middel van een conventionele paalfundering en balkenrooster, het bouwen van kelders, kruipruimtes enzovoorts wordt als archeologie-onvriendelijk beschouwd. Behoud van het bodemarchief op de zeer lange termijn, dat wil zeggen 100 jaar of meer, is niet gegarandeerd (zie bijlage 3).

Bodemsanering en ontgronding

Bodemsaneringen en ontgrondingen worden als archeologie/schadelijke ingrepen beschouwd. Indien deze boven de vrijstellingsgrens uitkomen, vallen de ingrepen onder het aldaar geldende regime.

Beleid en Bestemmingsplan

De beleidskaart archeologie wordt door het opnemen van de vrijstellingsdiepte en vrijstellingsoppervlakte per categorie in de bestemmingsplannen geborgd. Een uitzondering hierop vormen de wettelijk beschermde archeologische monumenten die in het kader van de Monumentenwet 1988 zijn beschermd.

Om er zeker van te zijn dat alle beleidsregels juist vastliggen wordt er met standaardbepalingen in de bestemmingsplannen gewerkt. Voor ontwikkelingsgerichte bestemmingsplannen wordt maatwerk toegepast, en zal over het algemeen een groot deel van het archeologische onderzoek reeds voor vaststelling van het bestemmingsplan uitgevoerd zijn. Hierbij kan bijvoorbeeld bij een archeologie-vriendelijk plan de dubbelbestemming Waarde-Archeologie worden opgenomen om deze waarden te beschermen. Aan de andere kant zal in de meeste gevallen de dubbelbestemming Waarde-Archeologie niet van toepassing zijn omdat door archeologisch onderzoek de archeologische resten zijn opgegraven.

Vergunningsvrij bouwen en gebruik

In de Wabo en het bijbehorende Besluit omgevingsrecht (Bor) is de mogelijkheid verruimd om vergunningsvrij te bouwen. Er zijn twee categorieën met betrekking tot vergunningsvrij bouwen en een aantal uitzonderingen.

- Vergunningsvrij bouwen met een toets aan het bestemmingsplan.
Als uit het bestemmingsplan blijkt dat een bepaald bouwwerk mogelijk is, dan hoeft hier geen omgevingsvergunning voor te worden aangevraagd. Echter, wanneer op het betreffende perceel ook een dubbelbestemming 'Waarde-Archeologie' geldt, moet ook worden getoetst aan de bepaling van die dubbelbestemming. Afhankelijk van de oppervlakte van het bouwwerk is het mogelijk dat alsnog een omgevingsvergunning aangevraagd moet worden. In dat geval niet voor de activiteit 'bouwen', maar voor de activiteit 'uitvoeren van een werk of werkzaamheden'.
- Vergunningsvrij bouwen zonder een toets aan het bestemmingsplan.
Een aantal (bouw)werkzaamheden kan uitgevoerd worden zonder dit te toetsen aan het bestemmingsplan. In de meeste gevallen gaat het hierbij om bouwwerken die het grondoppervlak van het hoofdgebouw met niet meer dan 2,5 meter naar het achtererf verlengen en om bouwwerken van 30 m² die van functioneel ondergeschikt belang zijn (zoals schuurtjes, serres, vijvers en dergelijke). Voor deze bouwwerken hoeft geen toets plaats te vinden aan het bestemmingsplan, ook niet als er in het bestemmingsplan een dubbelbestemming 'Waarde-Archeologie' staat weergegeven.

Uitzonderingen op vergunningsvrij bouwen

Vergunningsvrij bouwen is in beginsel niet toegestaan:

- Aan, op of bij een wettelijk archeologisch monument, tenzij bij de aanwijzing van een archeologisch monument of bij een vergunning tot wijziging ervan, vastgelegd is voor welke werkzaamheden geen vergunning nodig is;
- In een rijksbeschermd stads- of dorpsgezicht;
- Ten aanzien van bouwwerken van meer dan 50 m² in archeologisch waardevolle gebieden.

Dit betekent dat in de meeste gevallen bouwwerken kleiner dan 50 m² gerealiseerd kunnen worden. Alleen bij archeologische monumenten (geen mogelijkheid tot bouwen) en kerkterreinen (geen andere bodembewerking dan regulier gebruik) geldt een beperking.

Bijlage 3 – Archeologie-vriendelijk bouwen

Archeologie-vriendelijk bouwen

Het kerndoel van het archeologie-vriendelijk bouwen is dat de integrale vindplaats ongeschonden voor de zeer lange termijn (>100 jaar) ongewijzigd wordt behouden. Dat betekent dat de bestaande situatie voorafgaand aan de planvorming voor minimaal deze periode in situ geconserveerd dient te blijven. Hiermee wordt gevolg gegeven aan de landelijke en Europese wetgeving om vindplaatsen te behouden en archeologische kosten daarmee uit te sparen.

Om zonder de bodem te roeren toch de archeologie te behouden zijn vele oplossingen mogelijk. Een bouwwerk kan vanaf maaiveld op een betonplaat worden neergezet. Ook kan waar mogelijk voor grote afstanden tussen heipalen worden gekozen. Een andere mogelijkheid is terreinen op te hogen en in de ontstane ruimte te bouwen. Bij kabeltracés kan bijvoorbeeld worden gekozen om een nieuw tracé op de plek van het oude tracé in de reeds geroerde bodem te leggen. Een samenspraak tussen architect, constructeur, archeoloog en beleidsambtenaar is daarvoor het beste platform.

Archeologie-vriendelijke voorstellen zullen worden getoetst op de daadwerkelijke situatie. Bijvoorbeeld ook een beperkt palenplan kan verblauwing, verdroging of vervorming veroorzaken. Ook de werkelijke gang van zaken op een bouwterrein wordt geanalyseerd. Blijkt in de praktijk dat archeologie-vriendelijk bouwen toch niet haalbaar is vanwege bijvoorbeeld constructieve aspecten, dan dient alsnog te worden overgeschakeld naar een archeologisch onderzoek.

Niet archeologie-vriendelijk bouwen

Een niet archeologie-vriendelijk bouwplan houdt in dat de bestaande situatie bodem zal worden verstoord tijdens het bouwproces. Onder bodemverstoring wordt verstaan:

- verwijderen van muurwerk uit de bodem, hier onder vallen ook funderingen en palen van de bestaande bebouwing vanaf de vrijstellingsdiepte gemeten vanaf het bestaande maaiveld van de archeologische vindplaats;
- vorstranden dieper dan 30 cm;
- aanbrengen van funderingspalen, damwanden, grondverbeteringen, grout, ankers etc.;
- bodemsaneringen, tijdelijke uitplaatsing van vervuilde grond;
- kelders, ondergrondse reservoirs, overmatige boringen voor diverse onderzoeken en bijvoorbeeld warmtekrachtkoppeling installaties;
- kruipruimtes;
- vijvers/watercompensaties;
- sloten en andere ingravingen;
- kabels en leiding-tracés vanaf maaiveld.

Wanneer één of meerdere van de bovenstaande situaties voorkomt wordt dit in een quickscan getoetst. Het is veelal in tegenspraak met behoud van de integrale vindplaats op lange termijn en wordt daarmee beschouwd als archeologie-onvriendelijk.

Bijlage 4 – Archeologische monumenten (AMK-terreinen) in de gemeente Hollands Kroon

Plaats	AMK-monumentnr	Waarde	Complex	Periode
Haringhuizen	1721	Terrein van zeer hoge archeologische waarde	Huisterp	Late Middeleeuwen
Barsingerhorn	1738	Terrein van archeologische waarde	Mogelijk kerkterrein	Late Middeleeuwen
<i>Haringhuizen</i>	<i>1756</i>	<i>Terrein van archeologische waarde</i>	<i>Huisterp</i>	<i>Late Middeleeuwen</i>
Haringhuizen	1758	Terrein van archeologische waarde	Huisterp	Late Middeleeuwen
Barsingerhorn	1759	Terrein van hoge archeologische waarde	Dorpskern	Late Middeleeuwen
Barsingerhorn	1760	Terrein van archeologische waarde	Huisterp	Late Middeleeuwen
Barsingerhorn	1762	Terrein van hoge archeologische waarde	Terp	Late Middeleeuwen
Kleine Sluis	1767	Terrein van hoge archeologische waarde	Huisterp en kerkterrein	Late Middeleeuwen
Kleine Sluis	1768	Terrein van zeer hoge archeologische waarde	Sporen van bewoning	Late IJzertijd-Romeinse tijd
Kleine Sluis	1769	Terrein van archeologische waarde	Sporen van bewoning	Late Middeleeuwen
Kleine Sluis	1770	Terrein van archeologische waarde	Sporen van bewoning	Late Middeleeuwen
Kleine Sluis	1772	Terrein van archeologische waarde	Sporen van bewoning	Late Middeleeuwen
Haringhuizen	1777	Terrein van zeer hoge archeologische waarde	Sporen van bewoning	Midden-Late IJzertijd
Hippolytushoef	1779	Terrein van hoge archeologische waarde	Sporen van bewoning	Vroege IJzertijd
Westerklief	1780	Terrein van hoge archeologische waarde	Sporen van bewoning	Vroege Middeleeuwen
Hippolytushoef	1781	Terrein van hoge archeologische waarde	Sporen van bewoning	Vroege Middeleeuwen
Hippolytushoef	1782	Terrein van hoge archeologische waarde	Sporen van bewoning	Late Middeleeuwen
Oosterland	1783	Terrein van hoge archeologische waarde	Sporen van bewoning	Vroege en Late Middeleeuwen
Oosterland	1784	Terrein van hoge archeologische waarde	Sporen van bewoning	Vroege en Late Middeleeuwen
Westerland	1785	Terrein van hoge archeologische waarde	Sporen van bewoning	Late Middeleeuwen
Westerklief	1786	Terrein van hoge archeologische waarde	Sporen van bewoning	Vroege Middeleeuwen
Hippolytushoef	1787	Terrein van hoge archeologische waarde	Provinciaal Monument (inspire grens overgenomen)	
Stroe	1788	Terrein van hoge archeologische waarde	Sporen van bewoning	IJzertijd-Romeinse tijd
Oosterland	1790	Terrein van hoge archeologische waarde	Sporen van bewoning	Vroege en Late Middeleeuwen
Oosterland	1791	Terrein van hoge archeologische waarde	Sporen van bewoning	Vroege Middeleeuwen

Oosterland	1792	Terrein van hoge archeologische waarde	Sporen van bewoning	Late Middeleeuwen
Stroe	1793	Terrein van hoge archeologische waarde	Sporen van bewoning	Vroege Middeleeuwen
Kleine Sluis	1798	Terrein van hoge archeologische waarde	Sporen van bewoning	Late Middeleeuwen
Kleine Sluis	1799	Terrein van hoge archeologische waarde	Sporen van bewoning	Late IJzertijd-Romeinse tijd
Kolhorn	1801	Terrein van hoge archeologische waarde	Sporen van bewoning en dijk	Middeleeuwen
Wieringerwaard	1812	Terrein van hoge archeologische waarde	Sporen van bewoning	Vroege Middeleeuwen
Winkel	1813	Terrein van zeer hoge archeologische waarde	Sporen van bewoning	Laat Neolithicum
Winkel	1814	Terrein van zeer hoge archeologische waarde	Sporen van bewoning	Laat Neolithicum
Winkel	1815	Terrein van zeer hoge archeologische waarde	Sporen van bewoning	Laat Neolithicum
Kolhorn	1842	Terrein van archeologische waarde	Sporen van bewoning	Middeleeuwen
Kolhorn	1843	Terrein van archeologische waarde	Sporen van bewoning	Middeleeuwen
Kolhorn	1844	Terrein van archeologische waarde	Sporen van bewoning	Late IJzertijd-Romeinse tijd
Zijdewind	9212	Terrein van zeer hoge archeologische waarde	Sporen van bewoning/ Kerkterrein	Vroege Middeleeuwen
<i>Zijdewind</i>	<i>9217</i>	<i>Terrein van archeologische waarde</i>	<i>Huisterp</i>	<i>Late Middeleeuwen</i>
<i>Zijdewind</i>	<i>9218</i>	<i>Terrein van archeologische waarde</i>	<i>Huisterp</i>	<i>Late Middeleeuwen</i>
Haringhuizen	10575	Terrein van hoge archeologische waarde	Huisterp	Late Middeleeuwen
Haringhuizen	10576	Terrein van hoge archeologische waarde	Sporen van bewoning en middeleeuwse terp	Late IJzertijd-Romeinse tijd
Haringhuizen	10577	Terrein van hoge archeologische waarde	Sporen van bewoning	Late IJzertijd-Romeinse tijd
Haringhuizen	10578	Terrein van hoge archeologische waarde	Sporen van bewoning	Late IJzertijd-Romeinse tijd
Haringhuizen	10579	Terrein van hoge archeologische waarde	Huisterp	Late Middeleeuwen
Haringhuizen	10587	Terrein van hoge archeologische waarde	Dijk en sporen van bewoning	Late Middeleeuwen
Haringhuizen	10590	Terrein van hoge archeologische waarde	Sporen van bewoning	Late IJzertijd-Romeinse tijd
Poolland	10594	Terrein van hoge archeologische waarde	Sporen van bewoning	Romeinse tijd
Barsingerhorn	10595	Terrein van hoge archeologische waarde	Sporen van bewoning	Romeinse tijd
Barsingerhorn	10601	Terrein van hoge archeologische waarde	Provinciaal Monument (inspire grens overgenomen)	
Barsingerhorn	10611	Terrein van archeologische waarde	Huisterp	Late Middeleeuwen
Middenmeer	10639	Terrein van zeer hoge archeologische waarde	Sporen van bewoning	Neolithicum
Wieringerwaard	10642	Terrein van hoge archeologische waarde	Restanten dijk	Late Middeleeuwen

Winkel	10643	Terrein van hoge archeologische waarde	Provinciaal Monument (inspire grens overgenomen)	
Wieringerwaard	10650	Terrein van archeologische waarde	Restanten dijk	Late Middeleeuwen
Middenmeer	10651	Terrein van archeologische waarde	Restanten dijk	Late Middeleeuwen
Wieringerwaard	10652	Terrein van archeologische waarde	Restanten dijk	Late Middeleeuwen
Middenmeer	10653	Terrein van archeologische waarde	Restanten dijk	Late Middeleeuwen
Kolhorn	10654	Terrein van archeologische waarde	Restanten dijk	Late Middeleeuwen
Wieringerwaard	10655	Terrein van archeologische waarde	Restanten dijk	Late Middeleeuwen
Kolhorn	10656	Terrein van hoge archeologische waarde	Sporen van bewoning	Laat Neolithicum
Kolhorn	10657	Terrein van archeologische waarde	Restanten dijk	Late Middeleeuwen
Pooland	10730	Terrein van hoge archeologische waarde	Sporen van bewoning	Laat Neolithicum
Zijdewind	10737	Terrein van archeologische waarde	Sporen van bewoning	Vroege Middeleeuwen
Zijdewind	10738	Terrein van archeologische waarde	Sporen van bewoning	Vroege Middeleeuwen
Haringhuizen	10747	Terrein van zeer hoge archeologische waarde	Sporen van bewoning	Late IJzertijd-Romeinse tijd
Kolhorn	10755	Terrein van archeologische waarde	Restanten dijk	Late Middeleeuwen
Tin	10817	Terrein van hoge archeologische waarde	Sporen van bewoning	Late IJzertijd
Kolhorn	10818	Terrein van archeologische waarde	Restanten dijk	Late Middeleeuwen
Westerland	11844	Terrein van hoge archeologische waarde	Sporen van bewoning	Late Middeleeuwen
Westerland	11845	Terrein van hoge archeologische waarde	Sporen van bewoning	Vroege en Late Middeleeuwen
Westerklief	11846	Terrein van hoge archeologische waarde	Sporen van bewoning	Middeleeuwen
Hippolytushoef	11847	Terrein van hoge archeologische waarde	Sporen van bewoning	Late Middeleeuwen
Den Oever	14990	Terrein van archeologische waarde	Restanten schans	Nieuwe Tijd*
Wieringerwaard	14991	Terrein van archeologische waarde	Restanten dijk	Nieuwe Tijd B**

De Rijksdienst houdt de Archeologische Monumentenkaart niet meer bij. De historische kernen zijn opnieuw begrensd en staan in paragraaf 3.3.1 weergegeven. Andere AMK-terreinen die eveneens opnieuw begrensd zijn, staan schuingedrukt in de tabel. De AMK-kerkterreinen staan in onderstaande tabel. Hiervan is ook veelal de begrenzing aangepast.

*Dit terrein heeft een zeer hoge archeologische verwachting gekregen met een vrijstellingsgrens van 500 m². **Dit terrein is vervallen, het is namelijk in de 20ste eeuw geëgaliseerd.

Kerkterreinen

Plaats	AMK-monumentnr	Waarde	Complex	Periode
Haringhuizen	1737	Terrein van hoge archeologische waarde	Kerkterrein	Late Middeleeuwen
Stroe	1794	Terrein van hoge archeologische waarde	Kerkterrein	Middeleeuwen
Oosterland	1795	Terrein van hoge archeologische waarde	Kerkterrein	Middeleeuwen
Hippolytushoef	1796	Terrein van hoge archeologische waarde	Kerkterrein	Middeleeuwen
Westerland	1797	Terrein van hoge archeologische waarde	Kerkterrein	Late Middeleeuwen
Nieuwe Niedorp	14882	Terrein van hoge archeologische waarde	Kerkterrein	Late Middeleeuwen

Bijlage 5 – Bronnen

Archeologische rapportages en overige literatuur

Alders, G.P., 2006. Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van de ontwikkelingslocaties langs het kanaal Omval-Kolhorn, gemeenten Heerhugowaard, Niedorp en Schagen. *SCENH-rapport* 66. Steunpunt Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Wormer.

Alders, G.P., 2011. Dorpskern van Oosterland. Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van het plangebied Kerkweg 15. *CENH-rapport* 187. Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Alkmaar.

Anscher, T.J. ten & P. van der Kroft, 2006. Aardgastransportleidingstracé Grijpskerk-Wieringermeer, tracédeel Workum-Wieringermeer (A-653); archeologisch vooronderzoek: een inventariserend veldonderzoek (karterend en waarderend onderzoek). *RAAP-Rapport 1198 (herziene eindversie)*. RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., Amsterdam.

Baggerman, M., 2020. Archeologisch bureauonderzoek Poelweg 35-37 te Westerland, gemeente Hollands Kroon. *ARGO-rapport* 230. Argo, Zaandam.

Baggerman, M., 2021. Archeologisch bureauonderzoek Kerkweg ongenummerd (tussen 3 en 9) te Oosterland, gemeente Hollands Kroon. *Argo* 306. Archeologenbureau Argo, Zaandam.

Bartels, M.H., 2015. *Aanvullend Archeologisch Advies op basis van eenvoudige veldtoets. Heerenweg 242, Barsingerhorn, gemeente Hollands Kroon*, Archeologie West-Friesland, Adviesnummer 15023, Hoorn.

Beek, J.L. van 2005. Archeologisch onderzoek Poort van Wieringermeer. Bureauonderzoek. *Grontmij Archeologische Rapporten* 76. Grontmij, Assen.

Beek, J.L. van & P. Fijma, 2004. Archeologisch onderzoek fase 1 plangebied de Trambaan te Winkel. Een Inventariserend Veldonderzoek. *Grontmij Archeologische Rapporten* 24. Grontmij, Assen.

Beets, D.J., A.J.F. van der Spek & L. van der Valk, 1994. Holocene ontwikkeling van de Nederlandse kust. *RGD Rapport 40.016 - Projekt Kustgenese*, RGD/Haarlem.

Beckers, I.S.J., 2015. Groetpolder te Winkel, gemeente Hollands Kroon. Een Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek. *ADC-rapport* 3828. ADC-ArcheoProjecten, Amersfoort.

Beckers, I.S.J. & J. Tolsma, 2015. Inventariserend veldonderzoek (verkennende fase) 150/20kV transformatorstation en 150 kV verbindingen Tussenweg 13 (Middenmeer). Projectnr. 401198. *Antea Group Archeologie rapport* 2015/17.

Bekius, D. & C.M. Soonius, 2008. Plangebied Valbrugweg 6, gemeente Niedorp; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek. *RAAP-notitie* 2603. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Berg, G. van den, 2005. Archeologisch bureauonderzoek Westerweg 15 te Nieuwe Niedorp (gem. Niedorp). *Hollandiareeks nr. 76*. Hollandia, Zaandijk.

Berg, G. van den, 2007. Archeologisch bureauonderzoek Mientweg 66A te Lutjewinkel (gem. Niedorp). *Hollandiareeks nr. 157*. Hollandia, Zaandijk.

Berg, J.M. van den, 2006. Plangebied Schagerkogge-Poolland, gemeente Niedorp; een archeologische begeleiding. *RAAP-rapport* 1277. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Berg, S. van den, 2018. Plangebied Visproject in de Wieringermeer, gemeente Hollands Kroon; archeologisch vooronderzoek: een inventariserend veldonderzoek (verkennende en karterende fase). *RAAP-notitie* 6335. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Berg, S. van den, 2018. Plangebied Sportstraat/ Oude Streek te Kolhorn, gemeente Hollands Kroon; veldonderzoek (verkennend booronderzoek). *RAAP-rapport* 3568. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Bex, J. 2012. Archeologisch onderzoek Kanaal Omval-Kolhorn, deellocatie 12. Archeologische Begeleiding. *Grontmij Archeologische Rapporten* 1191. Grontmij, Houten.

Bex, J. 2013. Archeologisch onderzoek deellocatie Elshof-Zuid te Anna Paulowna, gem. Hollands Kroon. Inventariserend Veldonderzoek d.m.v. boringen-verkennende fases. *Grontmij Archeologische Rapporten* 1171. Grontmij, Houten.

Bex, J. 2014. Archeologisch onderzoek Transformatorstation Zijdewind, gem. Hollands Kroon. Inventariserend Veldonderzoek d.m.v. boringen. *Grontmij Archeologische Rapporten* 1429. Grontmij, Houten.

Biggelaar, D.F.A.M. van den & S. Moerman, 2019. Agriport A7, Middenmeer. Gemeente Hollands Kroon. Inventariserend Veldonderzoek, verkennende fase. *IDDS Archeologie rapport* 2198. IDDS Archeologie, Noordwijk.

Boekema, Y., 2008. Archeologisch onderzoek 't Veld gemeente Niedorp. Inventariserend Veldonderzoek. *Grontmij Archeologische Rapporten* 582. Grontmij, Assen.

Boekema, Y., 2008. Archeologisch onderzoek Paardenmelkerij Moerbeek. Inventariserend Veldonderzoek (IVO). *Grontmij Archeologische Rapporten* 614. Grontmij, Assen.

Boekema, Y., 2008. Archeologisch onderzoek Golfbaan Winkel. Inventariserend Veldonderzoek. *Grontmij Archeologische Rapporten* 634. Grontmij, Assen.

Boekema, Y., 2008. Archeologisch onderzoek kanaal Omval-Kolhorn. Inventariserend Veldonderzoek. *Grontmij Archeologische Rapporten* 648. Grontmij, Assen.

Boekema, Y., 2008. Archeologisch onderzoek Trambaan fase 2 en 3. *Grontmij Archeologische Rapporten* 660. Grontmij, Assen.

Boelsma, J & J.G.E. Melman, 2021. Wieringerwerf, Wagenpad 27, Gemeente Hollands Kroon (NH). Archeologisch Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek (IVO; verkennende fase). *Transectrapport* 3541 (conceptversie 26-08-2021). Transect, Nieuwegein.

Boer, A, de, 2014. Dorpsstraat 11, Oude Niedorp, gemeente Hollands Kroon: een bureauonderzoek en booronderzoek. *Bureau voor Archeologie Rapport* 2014.49. Bureau voor Archeologie, Utrecht.

Boer, G.H. de, 2013. Plangebied Datacenter NED-X te Middenmeer, gemeente Hollands Kroon; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek (verkennende fase). *RAAP-rapport* 2755. RAAP, Weesp.

Boer, G.H. de, 2014. Plangebied Polder Waard-Nieuwland, gemeente Hollands Kroon; archeologisch vooronderzoek: een inventariserend veldonderzoek (verkennende fase). *RAAP-rapport* 2792. RAAP, Weesp.

Boer, G.H. de, 2014. Plangebied 'Visproject Wieringermeer', gemeente Hollands Kroon; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek (verkennende fase). *RAAP-rapport* 2853. RAAP, Weesp.

Boer, G.H. de, H.M. Molthof & W.B. Verschoof-van der Vaart, 2015. Verbetering watersysteem polder Waard-Nieuwland, gemeente Hollands Kroon; archeologisch vooronderzoek: een inventariserend archeologisch veldonderzoek (waarderende boringen). *RAAP-rapport* 3051. RAAP, Weesp.

Boer, G.H. de, 2015. Plangebied Polder Waard-Nieuwland, gemeente Hollands Kroon; archeologisch vooronderzoek: een inventariserend veldonderzoek (karterende fase). *RAAP-rapport* 2854. RAAP, Weesp.

Boer, G.H. de, 2016. Waterverbetering Oosterlanderkoog/Gesterkoog te Wieringen (locatie Zuid-Gesterweg/Wierdijk), gemeente Hollands Kroon. Een archeologisch bureauonderzoek met verkennende boringen. *RAAP-notitie* 5279. RAAP, Weesp.

Boer, G.H. de, 2016. 150 kV-kabelverbinding Middenmeer-Westwoud, gemeenten Medemblik/ Hollands Kroon; archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek. *RAAP-rapport* 3071. RAAP, Weesp.

Boer, G.H. de, 2016. 150 kV-kabelverbinding Middenmeer-Anna Paulowna, gemeente Hollands Kroon; archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek. *RAAP-rapport* 3084. RAAP, Weesp.

Boer, G.H. de & K. Wink, 2017. 150 kV-kabelverbinding Middenmeer-Westwoud, gemeenten Medemblik/Hollands Kroon; archeologisch vooronderzoek: een inventariserend veldonderzoek (verkennende fase). *RAAP-rapport* 3071. RAAP, Weesp.

Boer, G.H. de, O. Brinkkemper, H.M. Molthof, I.A. Schute & Y.R. van der Veen, 2017. Profiel van de Wierdijk, gemeente Hollands Kroon; een archeologische begeleiding (protocol opgraven) naar de opbouw van de dijk in de polder Waard-Nieuwland. *RAAP-rapport* 3316. RAAP, Weesp.

Bongers, K. & J. Jelsma, 2004. Wieringerrandmeer (NH). Een Archeologisch Bureauonderzoek. *Steekproefrapport* 2005-10/11. De Streekproef, Zuidhorn.

Bongers, K., 2009. Wieringermeer, Agriport A7 (Gemeente Wieringermeer, NH). Een Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek. *Steekproefrapport* 2009-10/09. De Streekproef, Zuidhorn.

Bonke, H., 1993. *Verdwenen dijken verdwijnen*. Haarlem.

Boon, L. den & C.L. Nyst, 2009. Archeologisch kader voor het bestemmingsplan Landelijk Gebied, gemeente Niedorp. *SCENH-rapport* 166. Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Haarlem.

Boon, H. & L. Soetens, 2009. Archeologisch onderzoek ten behoeve van de reconstructie N242 Smuigelweg-Verlaat. Inventariserend Veldonderzoek. *Grontmij Archeologische Rapporten* 841. Grontmij, Assen.

Boon, H., 2017. Archeologisch onderzoek Elshof Zuid te Anna Paulowna. Archeologische Begeleiding. *Grontmij Archeologische Rapporten* 1495. Grontmij, Alkmaar.

Boon, H., 2016. Archeologisch onderzoek project Earth (deelgebied Scheepswrak) te Middenmeer, gemeente Hollands Kroon. Inventariserend veldonderzoek door middel van boringen. *Sweco Archeologische Rapporten* 2048. Sweco, Groningen.

Braat, W. C., 1932. *De archaeologie van de Wieringermeer, een bijdrage tot de geschiedenis van het ontstaan der Zuiderzee*. Leiden.

Brands, D.F., 2020. Archeologisch booronderzoek aan de Dorpsstraat 38 te Oude Niedorp, gemeente Hollands Kroon (NH.). *Hollandiareeks* 817. Hollandia archeologen, Zaandijk.

Brands, D.F., 2020. Archeologisch bureauonderzoek Heerenweg 73 te Barsingerhorn, gemeente Hollands Kroon (NH). *Hollandiareeks* 804. Hollandia archeologen, Zaandijk.

Brands, D.F., 2020. Archeologisch inventariserend veldonderzoek middels verkennende boringen Heerenweg 73 te Barsingerhorn, gemeente Hollands Kroon (NH). *Hollandiareeks* 837. Hollandia archeologen, Zaandijk.

Brattinga, J.J., 2016. Een inventariserend veldonderzoek door middel van verkennende boringen (IVO-O) aan de Sternstraat te Wieringerwerf en de Langeweg te Slootdorp, gemeente Hollands Kroon. *Hollandiareeks* 593. Hollandia archeologen, Zaandijk.

Brattinga, J.J., 2017. Archeologisch bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek (IVO-O) aan de Weereweg 32 te Lutjewinkel, gemeente Hollands Kroon. *Hollandiareeks* 643. Hollandia archeologen, Zaandijk.

Brattinga, J.J., 2017. Archeologisch bureauonderzoek naar de Oostkade 2 in Den Oever, gemeente Hollands Kroon. *Hollandiareeks* 645. Hollandia archeologen, Zaandijk.

Brattinga, J.J., 2017. Archeologisch bureauonderzoek naar Dorpsstraat 38 te Oude Niedorp, gemeente Hollands Kroon. *Hollandiareeks* 648. Hollandia archeologen, Zaandijk.

Brattinga, J.J. & N.C. Tuinman, 2017. Archeologisch bureauonderzoek en verkennend booronderzoek aan de Elft 15 te Hippolytushoef, gemeente Hollands Kroon. *Hollandiareeks* 621. Hollandia archeologen, Zaandijk.

Brattinga, J.J., 2018. Een inventariserend veldonderzoek door middel van verkennende boringen. (IVO-O) aan het Paadje 1 te Nieuwe Niedorp, gemeente Hollands Kroon (N-H). *Hollandiareeks* 695. Hollandia archeologen, Zaandijk.

Brattinga, J.J., 2021. Kabeltracé 20kV langs Rijksweg A7 ter hoogte van afrit 14. Een archeologisch inventariserend veldonderzoek door middel van verkennende boringen in Den Oever, gemeente Hollands Kroon. *Archol-rapport* 578. Archol, Leiden.

Broeke, E.M. ten, 2017. Archeologisch bureauonderzoek en gecombineerd verkennend en karterend booronderzoek. Stroeërdijk 5 te Hippolytushoef in de gemeente Hollands Kroon. *Rapportnummer* 16015054. Econsultancy, Rotterdam.

Brussé, S. & S. Geerts, 2019. Rapportage proefsleuvenonderzoek Heerenweg 262 te Barsingerhorn in de gemeente Hollands Kroon. *Rapportnummer* 7188.004. Econsultancy, Rotterdam.

Brokke, A.J., 2017. Inventariserend veldonderzoek – verkennende fase, Zoutopslag Wieringerwerf, gem. Hollands Kroon (NH). *Laagland Archeologie Rapport* 37. Laagland Archeologie V.O.F., Eindhoven.

Coppens, C.F.H., 2008. Plangebied Molenvaert Staete, gemeente Anna Paulowna; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek. *RAAP-notitie* 2853. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Coppens, C.F.H. & C.R.C. Schamp, 2008. Plangebied Zijperdijk en Kruiszwinsloot, gemeente Anna Paulowna; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek. *RAAP-rapport* 1814. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Corver, B.A., 2009. Koningsweg, Westerland Gemeente Wieringen. Archeologische begeleiding. B&G rapport 834. Becker & Van de Graaf bv, Noordwijk.

Cultuurcompagnie Noord-Holland, 2013. *Beleidsnota Archeologie gemeente Hollands Kroon*. Stichting Cultuurcompagnie Noord-Holland, Alkmaar.

De Straat Milieu-adviseurs, 2004. Actualisatie Intentieprogramma Bodembeschermingsgebieden. Bescherming en behoud aardkundig erfgoed van de Provincie Noord-Holland. *Rapport B01B0497/tba*, Arnhem.

Diepenveen-Jansen, M. & K. Klerks, 2007. Kruising N239=N240, gemeente Medemblik: nieuw tracé, gemeente Wieringermeer. Een Bureauonderzoek naar de aanwezigheid en de bedreiging van landschappelijke, archeologische en cultuurhistorische waarden in het tracé van de N240. *Rapportnummer V278*. Vestigia Amersfoort.

Dijk, D.A., 2008. Zijdewind – Havenstraat 42 & 36. Een Archeologisch Bureauonderzoek. *Steekproefrapport 2008-12/01*. De Streekproef, Zuidhorn.

Dütting, M.K, 2018. *Basisdocument Regio Wieringen, Provinciaal archeologiegebied*. Uitgave van het Steunpunt Monumenten en Archeologie Noord-Holland.

Eijk, J.H.M. van & G.H. de Boer, 2007. Polder Schrinkkaag, gemeente Niedorp; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek. *RAAP-rapport 1570*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Eijk, J.H.M. van, 2007. Plangebied Schagerkogge, gemeente Niedorp; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek. *RAAP-rapport 1110*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Ewolds D. & L. Ouwerkerk, 2021. Archeologisch onderzoek plangebied 150 kV Middenmeer - de Weel, gemeente Hollands Kroon. Bureauonderzoek. *SWECO ARCHEOLOGISCHE RAPPORTEN.2439*. Sweco.

Ewolds D., 2021. Archeologisch onderzoek plangebied 150 kV Middenmeer-De Weel, gemeente Hollands Kroon. Inventariserend veldonderzoek door middel van boringen, verkennende fase. *SWECO ARCHEOLOGISCHE RAPPORTEN.2459*. Sweco.

Exaltus, R., 2008. Kolhorn, Westfriesedijk 154, Gemeente Niedorp (NH.). Een Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek. *Steekproefrapport 2008-07/19*. De Streekproef, Zuidhorn.

Exaltus, R.P., 2009. Hippolytushoef. Gemeente Wieringen (NH). Een Verkennend Archeologisch Booronderzoek. *Steekproefrapport 2009-08/07*. De Streekproef, Zuidhorn.

Exaltus, R.P., 2010. Lutjewinkel, Weereweg 77. Gem. Niedorp. Een Karterend Archeologisch Onderzoek. *Steekproefrapport 2010-04/13*. De Streekproef, Zuidhorn.

Exaltus, R.P., 2010. Middenmeer, Oostlanderweg. Gem. Wieringermeer (NH). Oppervlaktekartering en Archeologisch Booronderzoek. *Steekproefrapport* 2010-07/05. De Streekproef, Zuidhorn.

Exaltus, R.P., 2011. Hippolytushoef, Nieuwstraat 19. Gem. Wieringen (NH). Een Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek. *Steekproefrapport* 2011-03/01. De Streekproef, Zuidhorn.

Exaltus, R.P., 2011. Haringhuizen, Dorpsstraat 39. Gem. Niedorp (NH). Een Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek. *Steekproefrapport* 2011-10/02. De Streekproef, Zuidhorn.

Exaltus, R.P., 2012. 't Veld, Moerbeek 10. Gem. Hollands Kroon. Een Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek. *Steekproefrapport* 2012-05/08Z. De Streekproef, Zuidhorn.

Exaltus, R.P., 2018. Barsingerhorn, Mieldijk 22. Gemeente Hollands Kroon (NH.) Een archeologisch bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek (IVO-O). *Steekproefrapport* 2018-01/10. De Streekproef, Zuidhorn.

Exaltus, R. & J. Orbons, 2019. Archeologisch onderzoek aansluiting transformatorstation, Windpark Wieringermeer, Gemeente Hollands Kroon. *ArcheoProRapport* 17026. Archeopro, Eijssden.

Fèber, D. la & M. Marinelli, 2005. Archeologisch Rapport. Inventariserend Veldonderzoek toekomstige golfbaan te Winkel (NH). Projectnr. 155058. Oranjewoud BV, Heerenveen.

Fèber, D. la, 2005. Bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek aan het Smedingsplein 1 te Wieringerwerf. Projectnr. 159587. Oranjewoud BV, Heerenveen.

Feiken, H., 2011. Plangebied Hogebeierenweg 9 te Haringhuizen, gemeente Niedorp; archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek. *RAAP-notitie* 3756. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Feiken, H., 2011. Plangebied Floralaan te DE Kampen, gemeente Niedorp; archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek. *RAAP-notitie* 3903. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Fens, R.L., P.C. Teekens & A.J. Brokke, 2017. Inventariserend Veldonderzoek d.m.v. boringen dekkingsmanco W-547-02 te Aartswoud, gemeente Hollands Kroon. Projectnummer 412849. *Antea Group Archeologie rapport* 2017/157.

Fijma, P. & L. Soetens, 2008. Archeologisch onderzoek Oudelandeweg te Middenmeer. Gemeente Wieringermeer. Bureauonderzoek. *Grontmij Archeologische Rapporten* 608. Grontmij, Assen.

Ginkel, E. van & W.J. Hogestijn, 1997. *Bekermensen aan zee, Vissers en boeren in Noord-Holland 4500 jaar geleden*. Archeologische publicatie Provincie Noord-Holland 2. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek.

Goossens, T.A., 2022. Verkavelingssloten uit de late middeleeuwen en Nieuwe tijd in plangebied Dorpsstraat 78. Inventariserend Veldonderzoek door middel van proefsleuven In Nieuwe Niedorp - gemeente Hollands Kroon. *Archol Rapport* 607. Archol, Leiden.

Gottschalk, M. K. E., 1971. *Stormvloed en rivieroverstromingen in Nederland, deel I: de periode vóór 1400*. Assen.

Griffioen, A.A.J., 2015. Inventariserend veldonderzoek d.m.v. proefsleuven (IVO-P) Zijdewind, Niekeland Provincialeweg 5. *Hollandia reeks nr. 527*. Hollandia Archeologen, Zaandijk.

Groen-Lubbers, N. & J. Jelsma, 2004. Wieringen, Camping Waddenzee. Een Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek. *Steekproefrapport 2004-4/19*. De Streekproef, Zuidhorn.

Groeneveld, T. & W.A. van Breda, 2017. Archeologisch onderzoek De Krakeling in Anna Paulowna, gemeente Hollands Kroon. Inventariserend veldonderzoek d.m.v. verkennende boringen. *Grontmij Archeologische Rapporten* 1495. Grontmij, Houten.

Groot, R.W., 2011. Plangebied Kruiszwinsloot, gemeente Anna Paulowna; archeologisch vooronderzoek: een inventariserend veldonderzoek (d.m.v. proefsleuven). *RAAP-rapport* 2444. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Groot, R.W., 2012. Plangebied Dorpsstraat 173 te Nieuwe Niedorp, gemeente Hollands Kroon; archeologisch vooronderzoek: een archeologische begeleiding (protocol proefsleuven). *RAAP-rapport* 2540. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Groot, R.W., 2014. Plangebied Mientweg 5 en 29 in Lutjewinkel, gemeente Hollands Kroon; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek (verkennende fase). *RAAP-notitie* 4970. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Groot, R.W. de, 2020. 150kv Kabelverbinding Anna Paulowna - Middenmeer, gemeente Hollands Kroon, archeologisch vooronderzoek: proefsleuvenonderzoek met een doorstart naar een opgraving - variant archeologische begeleiding. *RAAP-rapport* 4453. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Hebinck, K., 2021. Archeologisch bureau- en booronderzoek voor Westerlanderweg 25a te Westerland, gemeente Hollands Kroon. *Zuidnederlandse Archeologische Notities* 975. VUHbs Amsterdam.

Heeringen, R.M. van & E.M. Theunissen (red.), 2001. *Kwaliteitsbepalend onderzoek ten behoeve van duurzaam behoud van neolithische terreinen in West-Friesland en de Kop van Noord-Holland. Deel 2: Site-dossiers. NAR-rapport 21*. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort. De Vrijheid (vindplaats 1 en 2): 15-24.

Heeringen, R.M. van & E.M. Theunissen (red.), 2001. *Kwaliteitsbepalend onderzoek ten behoeve van duurzaam behoud van neolithische terreinen in West-Friesland en de Kop van Noord-Holland. Deel 2: Site-dossiers. NAR-rapport 21*. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort. Flevo 1, 2a, en 2b (vindplaats 3, 4 en 5): 25-38.

Heeringen, R.M. van & E.M. Theunissen (red.), 2001. *Kwaliteitsbepalend onderzoek ten behoeve van duurzaam behoud van neolithische terreinen in West-Friesland en de Kop van Noord-Holland. Deel 2: Site-dossiers. NAR-rapport 21*. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort. Kolhorn (vindplaats 6): 39-57.

Heeringen, R.M. van & E.M. Theunissen (red.), 2001. *Kwaliteitsbepalend onderzoek ten behoeve van duurzaam behoud van neolithische terreinen in West-Friesland en de Kop van Noord-Holland. Deel 2: Site-dossiers. NAR-rapport 21*. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort. Poolland (vindplaats 7): 59-63.

Heeringen, R.M. van & E.M. Theunissen (red.), 2001. *Kwaliteitsbepalend onderzoek ten behoeve van duurzaam behoud van neolithische terreinen in West-Friesland en de Kop van Noord-Holland. Deel 2: Site-dossiers. NAR-rapport 21*. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort. Zeewijk (vindplaats 8): 65-77.

Heeringen, R.M. van & E.M. Theunissen (red.), 2001. *Kwaliteitsbepalend onderzoek ten behoeve van duurzaam behoud van neolithische terreinen in West-Friesland en de Kop van Noord-Holland. Deel 2: Site-dossiers. NAR-rapport 21*. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort. Bouwlust (vindplaats 26): 257-264.

Heeringen, R.M. van & E.M. Theunissen (red.), 2001. *Kwaliteitsbepalend onderzoek ten behoeve van duurzaam behoud van neolithische terreinen in West-Friesland en de Kop van Noord-Holland. Deel 2: Site-dossiers. NAR-rapport 21*. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort. Kreukelhof (vindplaats 27): 265-274.

Heeringen, R.M. van & E.M. Theunissen (red.), 2001. *Kwaliteitsbepalend onderzoek ten behoeve van duurzaam behoud van neolithische terreinen in West-Friesland en de Kop van Noord-Holland. Deel 2: Site-dossiers. NAR-rapport 21*. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort. De Vrijheid (vindplaats 1 en 2): 15-24.

Heeringen, R.M. van, L.I. Kooistra, E. Louwe & R. Schrijvers, 2015. Archeologisch profiel- en landschapsonderzoek Westfriesedijk bij Winkel, gemeente Hollands Kroon. *Vestigiarapport 1266*. Vestigia, Amersfoort.

Heide, G.D. van der, 1974. *Scheepsarcheologie. Scheepsopgravingen in Nederland en elders in de wereld*. Strengolt's Boeken, Naarden.

Hekman, J.J. & R.P. Exaltus, 2016. Archeologisch onderzoek project Earth te Middenmeer, gemeente Hollands Kroon. *Sweco Archeologische Rapporten 2011*. Sweco, Groningen.

Henk, Y.E.M., 2006. Plangebied Dijksgatsweide, gemeente Wieringermeer; archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek. *RAAP-notitie 1560*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Henk, Y.E.M., 2006. Plangebied Dijksgatsweide, gemeente Wieringermeer; archeologisch vooronderzoek: inventariserend veldonderzoek (verkennde fase). *RAAP-notitie 1864*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Holl, J. & R.M. van der Zee, 2009. Tracé N239 en N240, gemeenten Medemblik en Wieringermeer Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend en karterend Booronderzoek. *ADC-rapport 1946*. ADC-ArcheoProjecten, Amersfoort.

Holl, J., 2018. Dorpsstraat 26, Oude Niedorp (gemeente Hollands Kroon). Een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek. *ADC Rapport 4636*. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort.

Honingh, B., 2015. Laatmiddeleeuwse terpen in beeld: een inventariserend veldonderzoek middels verkennende boringen te Nes, gemeente Schagen en te Zijdewind, gemeente Hollands Kroon. *Hollandia reeks nr. 545*. Hollandia Archeologen, Zaandijk.

Horn, M. & L. Haaring, 2011. Provincialeweg 8, 't Veld. Gemeente Niedorp. Archeologisch bureauonderzoek & Inventariserend Veldonderzoek, verkennende fase. *B&G rapport 1212*. Becker & Van de Graaf bv, Noordwijk.

Hoven, E. & H.W.D. van den Engel, 2009. Koningsweg, Westerland. Gemeente Wieringen. Inventariserend . veldonderzoek (IVO) karterende en waarderende fase d.m.v. proefsleuven. *CIScode 30357*. Becker & Van de Graaf bv, Noordwijk.

Houkes, R.A. & H. Maas, 2004. Varkensgrasweg 1, Hippolytushoef gemeente Wieringen, een inventariserend veldonderzoek. *STAR36*, Jacobs & Burnier, Amsterdam.

Huizer, J. 2017. Hoofdstraat 39, Hippolytushoef (gemeente Hollands Kroon). Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek. *ADC rapport 4146*. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort.

Husken, S., 2005. Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van de begraafplaats te Stroe, gemeente Wieringen. *SCENH-rapport 6*. Steunpunt Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Wormer.

Husken, S., 2006. Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van het plangebied Elshof te Kleinse Sluis, gemeente Anna Paulowna. *SCENH-rapport* 62. Steunpunt Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Wormer.

Husken, S., 2006. Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van het bestemmingsplan buitengebied, gemeente Anna Paulowna. *SCENH-rapport* 67. Steunpunt Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Wormer.

Jansen, B., 2020. Watersysteem Oostlanderkoog-Stoeërkoog, gemeente Hollands kroon, een inventariserend veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek. *ADC Rapport* 5193. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort.

Jelsma, J. & C. Tulp, 2003. Wieringen, Plangebied Lutjestrans. Een Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek. *Steekproefrapport* 2003-09/1. De Streekproef, Zuidhorn.

Jezeer, W., 2019. Project viskringloop Wieringermeer (gemeente Hollands Kroon). Een Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van proefsleuven. *ADC rapport* 5002. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort.

Kappel, K. van & A. de Boer, 2007. Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van het plangebied Mieldijk 11 te Barsingerhorn, gemeente Niedorp. *SCENH-rapport* 90. Steunpunt Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Wormer.

Kleinsman, W.B., G. Stoffelsen & J.A. van den Hurk, 1975. *Ruilverkavelingsgebied Schagerkogge. Bodemgesteldheid en bodemgeschiktheid (bodemkaart schaal 1:15.000)*. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.

Klooster, B., 2007. Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van het plangebied Groetweg te Middenmeer, gemeente Wieringermeer. *SCENH-rapport* 110. Steunpunt Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Wormer.

Klooster, B., 2011. Archeologisch onderzoek plangebied kadeverbetering Waardpolderdijk. Bureauonderzoek. Grontmij Archeologische Rapporten 977. Grontmij, Alkmaar.

Klooster, E. van der, 2012. Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek, verkennende fase, Brede school te Den Oever. *Archeodienst Rapport* 126. Archeodienst, Zevenaar. *KSP-rapport* 18342. KSP Archeologie, Duiven.

Klooster, E. van der, 2018. Bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek, verkennende fase Agriport (percelen D677 en D678) te Middenmeer, Gemeente Hollands Kroon. *KSP-Rapport* 18342. KSP Archeologie, Duiven.

Kok, T., 2021. Archeologisch bureauonderzoek Terdiekerweg 2 te Nieuwe Niedorp, gemeente Hollands Kroon. *Argo* 316. Archeologenbureau Argo, Zaandam.

Koning, J. de, 2014. *Een "coldcase" uit 1937 (Wieringen, Den Oever, Gesterweg)*. Hollandia Archeologen.

Koopmanschap, H., 2004. Inventariserend Archeologisch Onderzoek Aquacamping Robbenoordbos gemeente Wieringermeer. Projectnr. 11743-139234. Oranjewoud BV, Oosterhout.

Koopmanschap, H. & M. Marinelli, 2004. Inventariserend Archeologisch Onderzoek ten behoeve van realisatie golfbaan Winkel. Fase 1: bureauonderzoek. Projectnr. 145642. Oranjewoud BV, Oosterhout.

Krekelbergh, N.J., 2009. Plangebied Wieringermeerdijk / Omgelegde Stonteldijk, Wieringermeer. Bureauonderzoek. *BAAC-rapport* V-08.0495/V-09.0098. BAAC bv, 's Hertogenbosch.

Kroes, R.A.C., 2013. Plangebied Datacenter NED-X in Middenmeer, gemeente Hollands Kroon; archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek. *RAAP-notitie* 4519. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Kroes, R.A.C. & F.J. van der Wal, 2013. Plangebied Oudelandeweg 53 in Middenmeer, gemeente Hollands Kroon; archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek en verkennend veldonderzoek. *RAAP-notitie* 4455. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Kroes, R.A.C., 2016. Plangebied Schelderburgerweg in Westerland, gemeente Hollands Kroon; archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek. *RAAP-notitie* 5838. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Kruidhof, C.N., Y. Raczynski Hen, E. Lyklema & L. Koehler, 2011. Een boomstamkano in Dijkatsweide; bijzondere vondst uit het Midden Neolithicum, gemeente Wieringermeer. *RAAP-rapport* 2161. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Kruif, S. de, 2009. Plangebied Dorpsstraat 30 te Oude Niedorp, gemeente Niedorp; archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek. *RAAP-notitie* 3214. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Leek, J., 2016. *Door de zee verzwolgen. Een nieuwe archeologische en landschappelijke benadering van de verloren middeleeuwse nederzettingen in de Wieringermeer aan de hand van het onderzoek van dr. Wouter Cornelis Braat*. Bachelorscriptie Saxion Hogescholen.

Leeuwen, J. van & M.H. Bartels, 2015. *Archeologische Quickscan. Heerenweg 242, Barsingerhorn, gemeente Hollands Kroon*, Archeologie West-Friesland, Adviesnummer 15023, Hoorn.

Leeuwen, J. van, J.T. Verduin & M.H. Bartels, 2015. *Archeologisch Advies (Briefrapport). Heerenweg 242, Barsingerhorn, gemeente Hollands Kroon*. Archeologie West-Friesland, projectnummer 405, Hoorn.

Lepage, H.A.S., 2018. Anna Paulowna, Van Ewijckskade 1. Gemeente Hollands Kroon (NH). Een Archeologisch Bureauonderzoek (BO) en Inventariserend Veldonderzoek (IVO), verkennende fase. *Transect-rapport* 1969. Transect, Utrecht.

Leuving J.H.F., 2011, Bureauonderzoek en karterend veldonderzoek d.m.v. boringen Stroeërweg 39 te Hippolytushoef, gemeente Wieringen. *Synthegra Rapport* S090085. Synthegra, Doetinchem.

Leuving J.H.F. & H. Kremer, 2016, Bureauonderzoek Winkelcentrum Trambaan te Nieuwe Niedorp, gemeente Hollands Kroon. *Synthegra Rapport* S150121, Leusden.

Leuving, J.H.F., 2019. Plangebied 150 kV-kabelverbinding Middenmeer-Anna Paulowna te Middenmeer -Anna Paulowna, gemeente Hollands Kroon; archeologisch vooronderzoek: een inventariserend veldonderzoek (verkennend booronderzoek). *RAAP-rapport* 3771. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Leuving, J.H.F., 2020. Plangebied AMS 13/14 te Middenmeer, gemeente Hollands Kroon; archeologisch vooronderzoek: een inventariserend veldonderzoek (aanvullend verkennend booronderzoek). *RAAP-rapport* 4378. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Leuving, J.H.F., 2020. Plangebied AMS 13/14 te Middenmeer, gemeente Hollands Kroon; archeologisch vooronderzoek: een inventariserend veldonderzoek (karterend booronderzoek). *RAAP-rapport* 4740. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Leuving, J.H.F., 2020. Plangebied Case 0222824 in tracé OS de Weel en transformatorstations te Lutjewinkel, gemeente Hollands Kroon; archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek. *RAAP-rapport* 4488. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Louwe, E. & A. Lutz, 2011. De aanleg van een fietspad met viaduct op de Westfriesdijk te Winkel, gemeente Niedorp Ruimtelijk advies op basis van archeologisch bureauonderzoek. *Vestigiarapport* 917. Vestigia, Amersfoort.

Luitjes, M.E., 2020. Archeologisch bureau- en booronderzoek Muggenburgerweg 4 te Haringhuizen, gemeente Hollands Kroon (NH). *Hollandia-reeks* 836. Hollandia Archeologen, Zaandijk.

Médard, A. & J.P.L. Vaars, 2009. Inventariserend veldonderzoek (proefsleuven) Dorpsstraat 49 en 57 (achterterreinen) te Nieuwe Niedorp. *Hollandia reeks* 244. Hollandia Archeologen, Zaandijk.

Melman, J.G.E., 2018. Westerland, Westerlanderweg 11. Gemeente Hollands Kroon (NH). Een Archeologisch Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek (IVO;karterende fase). *Transect-rapport* 1850. Transect, Utrecht.

Moerman, S., 2007. Dorpsstraat, Nieuwe Niedorp, gemeente Niedorp. Inventariserend veldonderzoek, verkennende fase. CIS-code 21790. Becker & Van de Graaf bv, Katwijk.

Molenaar, S., 2000. Woningbouwlocatie Slingerweg II, gemeente Wieringen; een Aanvullende Archeologische Inventarisatie (AAI-1). *RAAP-rapport* 553. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Molenaar, S., 2007. Plangebied Leijerpolderweg, gemeente Niedorp; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek. *RAAP-notitie* 2383. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Molenaar, S., 2009. Actualisatie Archeologische Monumentenkaart (AMK) provincie Noord-Holland. Aanvullend bureau- en inventariserend veldonderzoek op terreinen van Archeologische Betekenis. *RAAP-rapport* 1837. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Molthof, H.M. & J.A.T. Wijnen, 2016. Oorlogssporen op de Afsluitdijk IV. Een archeologische begeleiding op de locatie Oostelijke Voorhavendijk en proefsleuvenonderzoek op de locaties Breezanddijk, Robbenplaat, Westelijke Voorhavendijk en Oostelijke Voorhavendijk. Gemeenten Hollands Kroon en Súdwest-Fryslân. *RAAP-rapport* 3047. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Molthof, H.M. & J.P. Mendelts, 2021. Polder Waard Nieuwland, gemeente Hollands Kroon, archeologisch vooronderzoek: proefsleuvenonderzoek. *RAAP-rapport* 4574. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Nater, C.I., 2021. Bureauonderzoek. Persleiding Hippolytushoef/Den Oever (gemeente Hollands Kroon). Projectnummer 472118 (revisie 0A, 3-09-2021). *Antea Group Archeologie* 2021/190. Antea Group.

Nater, C.I. & R.I. Fens, 2021. Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek d.m.v. boringen. Persleiding Hippolytushoef-Den Oever, gemeente Hollands Kroon. *Antea Group Archeologie* 2021/229. Antea Group.

Neef, W. de, 2007. Zijdewind: Havenstraat (NH). Een Archeologisch Bureauonderzoek. *Steekproefrapport* 2007-02/16. De Streekproef, Zuidhorn.

Neef, W. de, 2007. Anna Paulowna (NH) – De Elshof-Zuid. Een Waarderend Archeologisch Veldonderzoek. *Steekproefrapport* 2007-02/21. De Streekproef, Zuidhorn.

Osinga, M., 2009. Archeologisch onderzoek plangebieden Anna Paulowna. Bureauonderzoek. *Grontmij Archeologische Rapport* 746. Grontmij, Assen.

Oude Rengerink, J.A.M., 1998. Bestemmingsplan Kruiswijk II, gemeente Anne Paulowna; archeologisch onderzoek. Verslagnummer 1998-1484\MW. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Paré, C.A. & H. Boon, 2020. Archeologisch bureauonderzoek oevertraject 16/17, gemeente Hollands Kroon. *Sweco Archeologische Rapporten* 2300. Sweco, De Bilt.

Paré, C. & W. Weerheijm, 2020. Archeologisch bureauonderzoek Meerjarenprogramma Geluidsanering (MJPg), deellocatie N99_CL05 te Westerland, gemeente Hollands Kroon. *Sweco Archeologische Rapporten* 2306. Sweco, De Bilt.

Paré, C. & W. Weerheijm, 2020. Archeologisch bureauonderzoek Meerjarenprogramma Geluidsanering (MJPg), deellocatie N99_CL06 te Hippolytushoef, gemeente Hollands Kroon. *Sweco Archeologische Rapporten* 2307. Sweco, De Bilt.

Paré, C. & W. Weerheijm, 2020. Archeologisch bureauonderzoek Meerjarenprogramma Geluidsanering (MJPg), deellocatie N99_CL07 te Hippolytushoef, gemeente Hollands Kroon. *Sweco Archeologische Rapporten* 2308. Sweco, De Bilt.

Pons, L.J., 1962. Wieringen, hoe het eiland met zijn bodem werd en is. *Westfriese Oudheden* V. 159-186.

Poulus, E., 2011. Archeologisch bureauonderzoek plangebied Winkelmade, Winkel. *Hollandia-reeks* 359. Hollandia Archeologen, Zaandijk.

Postma, F.B., 2009. Hippolytushoef. Gemeente Wieringen (NH). Een Archeologisch Bureauonderzoek. *Steekproefrapport* 2009-06/10. De Streekproef, Zuidhorn.

Provincie Noord-Holland, 2004. Met zorg vereeuwigd. Project Behoud en Beheer Archeologische Vindplaatsen Groetpolder-de Gouw (Kop van Noord-Holland en West-Friesland). Rijksdienst Cultureel Erfgoed (Amersfoort)/Provincie Noord-Holland (Haarlem).

Provincie Noord-Holland, 2006. Beleidskader Landschap en Cultuurhistorie Noord-Holland. Provincie Noord-Holland, Haarlem.

Provincie Noord-Holland, 2010. Structuurvisie 2040. Noord-Holland 2040 - Kwaliteit door Veelzijdigheid. Provincie Noord-Holland, Haarlem.

Provincie Noord-Holland, 2018. Leidraad Landschap en Cultuurhistorie (<https://leidraadlc.noord-holland.nl/ensembles/wieringen-wieringermeer/>).

Provincie Noord-Holland, 2018. Leidraad Landschap en Cultuurhistorie. Beschrijving archeologisch belang tien gebieden (<https://leidraadlc.noord-holland.nl/wp-content/uploads/2018/04/Beschrijving-archeologisch-belang-tien-gebieden.pdf>).

Provincie Noord-Holland, 2018. Leidraad Landschap en Cultuurhistorie. Aardkundige waarden (<https://leidraadlc.noord-holland.nl/wp-content/uploads/2017/12/Aardkundige-waarden-Wieringen-Wieringermeer.pdf>).

Provincie Noord-Holland, 2020. Omgevingsverordening NH2020 (vastgesteld door Provinciale Staten op 22 oktober 2020 en geldig vanaf 17 november 2020).

Provincie Noord-Holland, 2020. Bijzonder Provinciaal Landschap - 32 landschappen en kernkwaliteiten. Provincie Noord-Holland, Haarlem.

Rap, R. & R. Exaltus, 2020. Winkel, Bosstraat (Gemeente Hollands Kroon, NH), Een Archeologisch Bureauonderzoek & Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O) Verkennende Fase. *Steekproefrapport 2020-07/02*. De Steekproef, Zuidhorn.

Rijk, T.E. de & C.F.H. Coppens, 2019. Plangebied Tracé De Weel te Verlaat, gemeente Hollands Kroon; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek (IVO-O, verkennend booronderzoek). *RAAP-rapport 4000*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weespam.

Roessingh, W., 2022. Graven in het hart van Hippolytushoef, *ADC-rapport 5650*. ADC Archeoprojecten, Amersfoort.

Roller, G.J. de, 2012. Archeologisch booronderzoek aan de Oudelnaderweg-Alkmaarseweg te Middenmeer, gemeente Hollands Kroon (NH). *MUG-publicatie 2012-81*. MUG ingenieursbureau b.v., Leek.

Roller, G.J. de, 2015. Archeologisch bureau- en booronderzoek aan de Lutjewallerweg te Haringhuizen, gemeente Hollands Kroon (NH). *MUG-publicatie 2014-81*. MUG ingenieursbureau b.v., Leek.

Rooij, J.A.G. & A.G. de Boer, 2011. Wieringerrandmeer fase I. Een Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek. *ADC rapport 2589*. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort.

Rooijen, E.J. van, 2011. Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van het plangebied Stroeërweg 40-42 te Stroe, gemeente Wieringen. *CENH-rapport 189*. Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Alkmaar.

Rosing, H., 1995, *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Blad 9 west Texel (gedeeltelijk) - 14 west Medemblik, blad 14oost Medemblik - 15 west Stavoren (Noordhollands gedeelte), blad 19 west Alkmaar*, Wageningen.

Sarfatij, H., 1988. Wieringen: Oosterland, in P.J. Woltering (ed.), *Archeologische kroniek van Holland over 1987*, *Holland 20*, 306-308.

Sarfatij, H., 1992. Wieringen: Oosterland, in P.J. Woltering (ed.), *Archeologische kroniek van Holland over 1991*, *Holland 24*, 344-347.

Salomons, K.T., 2011. Inventariserend veldonderzoek middels boringen (IVO-O) aan de Stroeërweg 42 te Stroe, gemeente Wieringen. *Hollandiareeks nr. 324*. Hollandia archeologen, Zaandijk.

Salomons, K.T., 2016. Laatmiddeleeuwse erven aan de Dorpsstraat 49-57 in Nieuwe Niedorp, gemeente Hollands Kroon. *Hollandiareeks nr. 595*. Hollandia archeologen, Zaandijk.

Salomons, K.T., 2018. De opgraving van de keersluis in Den Oever, gemeente Hollands Kroon. *Hollandiareeks nr. 697*. Hollandia archeologen, Zaandijk.

Salomons, K.T. & B.D. Honingh, 2017. Archeologisch onderzoek langs de N241; lokaties Muggenburgerweg, Priggedik, Blokhuizen en Niedorper De Boome (proefsleuvenonderzoek). *Hollandia reeksnr. 622*. Hollandia Archeologen, Zaandijk.

Sam, D., 2016. Bureauonderzoek archeologie Kanaal Omval-Kolhorn, gemeente Hollands Kroon. *Projectnummer 5686.1*. T&A Survey, Amsterdam.

Satijn, O.P.N, F.P.J. van Puijenbroek & A. van den Hazelkamp, 2019. Archeologie en cultuurhistorie in het kader van de geplande dijkversterking tussen Den Oever en Den Helder (gemeenten Hollands Kroon en Den Helder). Archeologisch bureauonderzoek en cultuurhistorische inventarisatie. *Rapportnummer V1718*. Vestigia BV, Amersfoort.

Schamp, C.R.C., 2007. Plangebied Dorpsstraat 49 (achterterrein), gemeente Niedorp; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek. RAAP-notitie 2065. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Schoorl, H., 1977. De dijken van Wieringen in de eerste helft van de zestiende eeuw. In: Holland, negende jaargang nummer 4, p. 152-164.

Schrijer, E., 2007. Niedorp, De Weel (NH). Een archeologisch bureauonderzoek. Steekproefrapport 2007-05/17. De Steekproef, Zuidhorn.

Soetens, L., 2006. Archeologisch onderzoek Agriport A7, 2^e pilot. Inventariserend veldonderzoek. GAR-rapport 251, Grontmij, Assen.

Soetens, L., 2008. *Archeologisch onderzoek Trambaan Winkel fase 1C: Inventariserend Veldonderzoek*, GAR 279. Grontmij, Assen.

Soetens, L. & I. Hesseling, 2006. Archeologisch onderzoek Pioniershoek te Slootdorp. Quicksan. GAR-rapport 321, Grontmij, Assen.

Soetens, L. & M. Osinga, 2007. Archeologisch onderzoek Sportcomplex Wieringerwaard. Inventariserend Veldonderzoek (IVO-B). *GAR-rapport 382*. Grontmij, Assen.

Soetens, L. & R. van Weenen, 2007. Archeologisch onderzoek Winkelerzand fase V, te Winkel. Gemeente Niedorp. *GAR-rapport* 432. Grontmij, Assen.

Soetens, L. & R. van Weenen, 2009. Archeologisch onderzoek N242- Smuigelweg- Verlaat, gemeente Heerhugowaard en Niedorp. Bureauonderzoek. *GAR-rapport* 523, Grontmij, Assen.

Soonius, C.M., 1998. Bestemmingsplan Grasweg-Noord, gemeente Anne Paulowna; archeologisch onderzoek. Verslagnummer 1998-1115\MW. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Soonius, C.M., 2000. Regionaal Bedrijventerrein Wieringerwerf, gemeente Wieringermeer; een Aanvullende Archeologische Inventarisatie (AAI-1). *RAAP-rapport* 558. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Soonius, C.M., 2001. Landinrichtingsgebied Schagerkogge. Deelgebied Hooglandspolder. Archeologisch toezicht. *RAAP-rapport* 666. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Soonius, C. M. & D. Bekius, 2007. Aardgastransportleidingtracé Anna Paulowna –Wieringermeer (A-679, A-682 en A-622); archeologisch vooronderzoek: een bureaustudie ten behoeve van de MER-procedure. *RAAP-rapport* 1579. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Soonius, C.M. & A.S. de Groot, 2021. Project N240b, Middenmeer, gemeente Hollands Kroon. Bureauonderzoek naar de archeologische en aardkundige waarden. *West-Friese Archeologische Notities* 58. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Spoelstra, A. & M. Rem, 2012. Archeologisch inventariserend veldonderzoek Vermaningsteeg 6 te Hippolytushoef, gemeente Wieringen (NH). *MUG-publicatie* 2011-106. MUG ingenieursbureau b.v., Leek.

Sprangers, J. & C.M. Soonius, 2009. Mientweg, gemeente Niedorp; archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek. *RAAP-notitie* 3182. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Stevens, F., 2006. Plangebied Dorpsstraat 188, gemeente Niedorp; archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek. *RAAP-notitie* 1686. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Stiboka/RGD, 1981. *Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000*. Kaartbladen 14 Medemblik - 9 Den Helder - 10 Sneek - 15 Staveren (gedeeltelijk). Stichting voor Bodemkartering/ Rijks Geologische Dienst, Wageningen/Haarlem.

Stiller, D.R., 2016. Archeologisch bureauonderzoek Leekerweg 25 te Barsingerhorn, gemeente Hollandse Kroon. *ARGO-rapport* 98. Argo, Zaandijk.

Stokkel, P.J.A, 2008. Een archeologische begeleiding langs de Oudelandertocht, gemeente Wieringermeer (N.-H.). *ARC-rapporten* 2008-128. ARC bv., Geldermalsen.

Stokkel, P.J.A. & A.J. Wullink, 2007. Een archeologisch bureau-onderzoek en inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van boringen, langs de Oudelandertocht, gemeente Wieringermeer (N.-H.). *ARC-Rapporten* 2007-1. ARC bv., Geldermalsen.

Stolk, D., 2007. Winkel, Westfriesedijk (NH). Een Archeologisch Bureauonderzoek. *Steekproefrapport* 2007-11/12. De Streekproef, Zuidhorn.

Teekens, P.C., 2013. Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek d.m.v. verkennende boringen toekomstige rotonde kruising Akkerweg en N99 in Den Oever (NH.). *Antea Group Archeologie rapport* 2013/42, Heerenveen.

Teekens, P.C., 2015. Inventariserend Veldonderzoek d.m.v. verkennende boringen plangebied 150kV kabelverbinding ECW – Datacenter te Middenmeer. *Antea Group Archeologie rapport* 2015/62.

Teekens, P.C., 2017. Inventariserend Veldonderzoek d.m.v. boringen (karterende fase) en oppervlaktekartering. 150/20kV Transformatorstation Tussenweg 13, Middenmeer. Projectnummer 410796.. *Antea Group Archeologie rapport* 2016/99.

Timmerman, D., 2011. Archeologisch bureauonderzoek Vermaningsteeg 6 te Hippolytushoef, gemeente Wieringen (NH). *MUG-publicatie* 2011-86. MUG ingenieursbureau b.v., Leek.

Timmerman, R., 2012. Plangebied Valbrugweg 6, gemeente Hollands Kroon; archeologisch vooronderzoek: een aanvullende bureau- en inventariserend veldonderzoek. *RAAP-notitie* 4258. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Tuinman, N., S. Dautzenberg, K. Salomons & P. Floore, 2016. Veldonderzoek d.m.v. verkennende/ waarderende boringen in de Oeverdijk te Den Oever, gemeente Hollands Kroon. *Hollandia reeks nr.* 548. Hollandia Archeologen, Zaandijk.

Tulp, C., 2006. Den Oever (NH.) Een inventariserend & waarderend archeologisch veldonderzoek, Zuidhorn. *Steekproefrapport* 2006-04/4. De Streekproef, Zuidhorn.

Tulp, C., 2007. Oosterland, Westerland (NH), gemeente Wieringen. Een Archeologisch Bureauonderzoek. *Steekproefrapport* 2007-09/11. De Streekproef, Zuidhorn.

Tulp, C., 2007. Een Archeologisch Bureauonderzoek voor plangebied Keizerspoeldijk te Oosterland (gemeente Wieringen, Noord-Holland) (Aanvulling op Streekproefrapport 2007-09/11). *Steekproefrapport* 2007-10/17. De Streekproef, Zuidhorn.

Tulp, C. 2008. Oosterland, Akkerweg (NH). Een Waarderend Archeologisch Veldonderzoek. *Steekproefrapport* 2008-02/08. De Streekproef, Zuidhorn.

Vaars, J.L., 2005. Inventariserend veldonderzoek Gemeenelandsweg 72, Oosterland, gemeente Den Oever. *Hollandiareeks nr. 89*. Hollandia, Zaandijk.

Vaars, J.L., 2014. Archeologisch bureau- en booronderzoek aan de Heerenweg 244-246 te Barsingerhorn, gemeente Hollands Kroon. *ARGO-rapport 41*. ARGO, Zaandijk.

Verboom-Jansen, M., 2011. Een archeologisch bureau-onderzoek aan de Bosstraat te Winkel, gemeente Niedorp (NH). *ARC-Rapporten 2011-40*. ARC, Groningen.

Verboom-Jansen, M., 2018. Nieuwe Niedorp, Leijerdijk 3. Gemeente Hollands Kroon (NH). Een Archeologisch Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek (IVO), verkennende fase. *Transect-rapport 1737*. Transect, Utrecht.

Vermoolen, S.M., 2020. Sporen uit de late middeleeuwen op kavels C en D aan Dorpsstraat 49-57 in Nieuwe Niedorp, gemeente Hollands Kroon. *Hollandiareeks nr. 803*. Hollandia archeologen, Zaandijk.

Verschoof-van der Vaart, W.B., 2014. Plangebied Hogebeierenweg 1 in Haringhuizen, gemeente Hollands Kroon; archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek en verkennend veldonderzoek. *RAAP-notitie 4922*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Vos, P., M. van der Meulen, H. Weerts en J. Bazelmans, 2018. *Atlas van Nederland in het Holoceen. Landschap en bewoning vanaf de laatste ijstijd tot nu*. Amsterdam (Prometheus). Op 02-06-2020 gedownload van www.archeologieinnederland.nl.

Vries-Metz, W.H. de, 1993. *Luchtfoto-archeologie in Oostelijk West-Friesland: mogelijkheden en resultaten van archeologische Remote Sensing in een verdwijnend prehistorisch cultuurlandschap*. Proefschrift Universiteit van Amsterdam.

Waldus, W.B. en W.K. van Zijverden, 2007. Wieringermeer Agriport fase II. Een uitgebreid bureauonderzoek. Concept ADC Rapport. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort.

Waldus, W.B. en W.K. van Zijverden, 2008. Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van Agriport A7 fase II, gemeente Wieringermeer. *SCENH-rapport 114*. Steunpunt Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Wormer.

Waldus, W.B., 2021. De Zuiderzee als transportlandschap. Historische maritieme archeologie van de turfvaart (1550-1700). Proefschrift. Rijksuniversiteit Groningen.

Walstra, J. 2006. Kleine Sluis, plangebied Elshof (gem. Anna Paulowna). Een Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van boringen. *ADC Rapport 838*. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort.

Warmerdam, N.W.T., 2020. Robbenplaat versperd. Sporen van militair gebruik van de Afsluitdijk (Protocol Proefsleuven IVO-P). *BAAC-rapport A-18.0277*. BAAC bv, 's Hertogenbosch.

Warmerdam, N.W.T., 2021. 'Ontmanteld en doorgezaagd'. Opgraving van een monumentaal aardwerk, luchtdoelremise (Kazemat XI). *BAAC-rapport A-19.0397*. BAAC bv, 's Hertogenbosch.

Weerheijm, W.J., H.J. Pierik & R. Schrijvers, 2013. Archeologisch vooronderzoek Persleidingen Zandloper, Anna Paulowna en Breezand van transportsysteem Den Helder zuidtak. Ruimtelijk advies op basis van bureauonderzoek. *Vestigiarapport 1044*. Vestigia, Amersfoort.

Wijnen, J., 2014. Winkel Dorpsstraat 29 Gemeente Hollandskroon: Een bureauonderzoek. *ArGeoBoor rapport 1331*, Beetsterzwaag.

Wilbers, A.W.E., 2008. Groetweg, Middenmeer. Gemeente Wieringermeer. Bureauonderzoek en Inventariserend. veldonderzoek, verkennende fase. *CIScode 27581*. Becker & Van de Graaf bv, Noordwijk.

Wilbers, A.W.E., 2008. Koningsweg, Westerland. Gemeente Wieringen. Bureauonderzoek en Inventariserend. veldonderzoek, verkennende fase. *CIScode 27583*. Becker & Van de Graaf bv, Noordwijk.

Wink, K, 2018. Verbetering watersysteem polder Waard-Nieuwland (fase 2), gemeente Hollands Kroon; archeologisch vooronderzoek: een inventariserend veldonderzoek (verkennende fase). *RAAP-rapport 3346*. RAAP, Weesp.

Wink, K. 2018. Plangebied RWZI Wieringen in Den Oever, gemeente Hollands Kroon; archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek. *RAAP-notitie 6249*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Wink, K, 2018. Plangebied Polder Waard-Nieuwland te Hippolytushoef, gemeente Hollands Kroon; archeologisch vooronderzoek: een inventariserend veldonderzoek (karterend booronderzoek). *RAAP-rapport 3511*. RAAP, Weesp.

Woltering, P.J.W.J.H. Verwers/G.H. Scheepstra, 2002. Middeleeuwse toestanden, Archeologie, geschiedenis en monumentenzorg, Amersfoort.

Wolzak, J.A., 2018. Plangebied Visproject in de Wieringermeer, gemeente Hollands Kroon; een bureauonderzoek. *RAAP-notitie 6247*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Wolzak, J.A. & J.H.F. Leuvers, 2019. Plangebied Westlanderweg in Middenmeer te Middenmeer, gemeente Hollands Kroon; archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek (verkennend booronderzoek). *RAAP-rapport 3862*. RAAP, Weesp.

Wolzak, J.A., 2021. Plangebied Heerenweg 128 te Barsingerhorn, gemeente Hollands Kroon; archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek en verkennend booronderzoek. *RAAP-rapport 5014*. RAAP, Weesp.

Wullink, A.J., 2016. Oosterland, Gemeenelandsweg 63. Gemeente Hollands Kroon. Archeologisch bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek (IVO; verkennende/karterende fase). *Transect-rapport* 947. Transect, Utrecht.

Wullink, A.J. & M. van Diepen, 2020. Archeologisch onderzoek Heerenweg 262 te Barsingerhorn, gemeente Hollands Kroon. *Rapportnummer* 7188.002. Econsultancy, Rotterdam.

Zee, R.M. van der, 2019. Ulkeweg 20, Slootdorp (gemeente Hollands Kroon) Een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek. *ADC Rapport* 4785. ADC ArcheoProjecten, Amersfoort.

Zijverden, W.K. van, 2017. *After the deluge, a palaeogeographical reconstruction of bronze age West-Frisia (2000-800 BC)*. Proefschrift, Leiden.

Zuur, A.J., 1936. *Over de bodemkundige gesteldheid van de Wieringermeer*. Ministerie van Waterstaat ter Algemeene Landsdrukkerij, 's Gravenhage.

Archeologische bronnen

Rijksmonumenten

Provinciale monumenten

Archeologische Monumentenkaart (AMK)

Archis

Waarnemingen bekend bij Archeologie West-Friesland

Vondstmeldingen bekend bij Archeologie West-Friesland

Historische bronnen

Kaart van het eiland Wieringen door Cornelis Claesz (1540)

Kaart van de Wieringerwaard door Adriaan Anthonisz (1611-1744)

Kaart van West-Friesland door Johannes Dou (1651-1654)

Kaart van de bedijkte Wieringerwaard (onbekende vervaardiger, 1675)

Kaart van het hoogheemraadschap van de Uitwaterende Sluizen in Kennemerland en West-Friesland door Johannes Dou (ca. 1682)

Kaart van het eiland Wieringen door J. Peereboom (1791)

Veldminuten (1857-1858, via Topotijdreis)

Bonnebladen (1877-1907, via Topotijdreis)

Topotijdreis (1815-nu)

Kadastrale minuutkaarten

Kadastrale Minuutplan 1819, Gemeente Barsingerhorn, sectie A, Eerste Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl)

Kadastrale Minuutplan 1819, Gemeente Barsingerhorn, sectie A, Tweede Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl)

Kadastrale Minuutplan 1819, Gemeente Barsingerhorn, sectie B, genaamd Kolhorn, Eerste Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1819, Gemeente Barsingerhorn, sectie B, Tweede Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl)

Kadastrale Minuutplan 1819, Gemeente Barsingerhorn, sectie C, Eerste Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl)

Kadastrale Minuutkaart, 1819. Gemeente Barsingerhorn & Haringhuizen, Sectie C, genaamd Barsingerhorn, Tweede Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1819, Gemeente Barsingerhorn, sectie D, genaamd Haringhuizen, Eerste Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1819, Gemeente Barsingerhorn, sectie D, Tweede Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl)

Kadastrale Minuutplan 1819, Gemeente Haringcarspel, sectie C, genaamd Schagerwaard, tweede blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1819, Gemeente Haringcarspel, sectie D, genaamd Sloodgaard, tweede blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1819, Gemeente Haringcarspel, sectie E, genaamd Waardland, tweede blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Hoogwoud, sectie A, genaamd Aarswoud, eerste blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1819. Gemeente Oude Niedorp en Zijdewind, sectie A, genaamd Zijdewind, Eerste Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1819. Gemeente Oude Niedorp en Zijdewind, sectie A, genaamd Zijdewind, Tweede Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1819. Gemeente Oude Niedorp en Zijdewind, sectie B, genaamd Zijdewind, Eerste Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl)

Kadastrale Minuutplan 1819. Gemeente Oude Niedorp en Zijdewind, sectie C, genaamd Zijdewind, Eerste Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl)

Kadastrale Minuutplan 1819. Gemeente Oude Niedorp en Zijdewind, sectie C, genaamd Zijdewind, Tweede Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl)

Kadastrale Minuutplan 1819, gemeente Nieuwe Niedorp, Sectie A, Eerste Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl)

Kadastrale Minuutplan 1819, gemeente Nieuwe Niedorp, Sectie A, Tweede Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl)

Kadastrale Minuutplan 1819, gemeente Nieuwe Niedorp, Sectie B, Eerste Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl)

Kadastrale Minuutplan 1819, gemeente Nieuwe Niedorp, Sectie B, Tweede Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl)

Kadastrale Minuutplan 1819, gemeente Nieuwe Niedorp, Sectie B, Derde Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl)

Kadastrale Minuutplan 1819, gemeente Nieuwe Niedorp, Sectie B, Vierde Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl)

Kadastrale Minuutplan 1819, gemeente Nieuwe Niedorp, Sectie C, Eerste Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl)

Kadastrale Minuutplan 1819, gemeente Nieuwe Niedorp, Sectie C, Tweede Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl)

Kadastrale Minuutplan 1819, gemeente Nieuwe Niedorp, Sectie D, Eerste Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl)

Kadastrale Minuutplan 1819, gemeente Nieuwe Niedorp, Sectie D, Tweede Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1819. Gemeente Schagen, sectie D, genaamd De Cage, op Een Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale minuutplan 18??, Gemeente Wieringen, sectie A, Eerste Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl)

Kadastrale minuutplan 18??, Gemeente Wieringen, sectie A, Tweede Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl)

Kadastrale minuutplan 18??, Gemeente Wieringen, sectie B, Eerste Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl)

Kadastrale minuutplan 18??, Gemeente Wieringen, sectie B, Tweede Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl)

Kadastrale minuutplan 18??, Gemeente Wieringen, sectie C, Eerste Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl)

Kadastrale minuutplan 18??, Gemeente Wieringen, sectie C, Tweede Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl)

Kadastrale minuutplan 18??, Gemeente Wieringen, sectie C, Derde Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl)

Kadastrale minuutplan 18??, Gemeente Wieringen, sectie C, Vierde Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl)

Kadastrale minuutplan 18??, Gemeente Wieringen, sectie D, Eerste Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl)

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Wieringerwaard, sectie A, Eerste Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl)

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Wieringerwaard, sectie A, Tweede Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl)

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Wieringerwaard, sectie A, Derde Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl)

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Wieringerwaard, sectie B, Eerste Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl)

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Wieringerwaard, sectie B, Tweede Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl)

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Wieringerwaard, sectie C, Eerste Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl)

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Wieringerwaard, sectie C, Tweede Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl)

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Wieringerwaard, sectie D, Eerste Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl)

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Wieringerwaard, sectie D, Tweede Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl)

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Wieringerwaard, sectie E, Eerste Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl)

Kadastrale Minuutplan 1826, Gemeente Wieringerwaard, sectie E, Tweede Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl)

Kadastrale Minuutplan 1819, Gemeente Winkel, sectie A, genaamd De Weeren, Eerste Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1819, Gemeente Winkel, sectie A, genaamd De Weeren, Tweede Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1819, Gemeente Winkel, sectie B, genaamd Winkel, Eerste Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1819, Gemeente Winkel, sectie B, genaamd Winkel, Tweede Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Kadastrale Minuutplan 1819, Gemeente Winkel, sectie C, genaamd Oosterpolder, een Blad (beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

Paleogeografische, geo(morfo)logische en bodemkundige bronnen

Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN4)

Bodemkaart van Nederland (1:50.000)

Bodemkundige Bouwvoor kaart van de Wieringermeerpolder (1:25.000)

Bodemkaart van de Schagerkogge (1:15.000)

Data en Informatie van de Nederlandse Ondergrond

Geomorfologische kaart van Nederland (1:50.000)

Paleogeografische kaarten van Van Zijverden (1:100.000)

Paleogeografische kaarten Vos (1:100.000)

Overige bronnen

Molendatabase

Cultuurhistorische Waardenkaart (CHW)

Luchtfoto's De Vries-Metz

Verstoringsbronnenkaart

Erfgoedregister Gemeente Hollands Kroon

Laatst bijgewerkt: april 2021

128 rijksmonumenten

36 provinciale monumenten

23 gemeentelijke monumenten

Plaats	Straat + huisnummer	Type	Status	Nummer	Inschrijving register
Anna Paulowna	Lotweg 6	Landhuis Oosterwijk	Rijksmonument	512084	15 december 1999
Anna Paulowna	Lotweg 6	Koetshuis Oosterwijk	Rijksmonument	512086	15 december 1999
Anna Paulowna	Lotweg 6	Hekwerk Oosterwijk	Rijksmonument	512087	15 december 1999
Anna Paulowna	Lotweg 20	Boerderij	Provinciaal monument	nvt	nvt
Anna Paulowna	Molenvaart 21	Kerk	Provinciaal monument	nvt	nvt
Anna Paulowna	Van Ewijcksvaart	Sluizencomplex	Provinciaal monument	nvt	nvt
Anna Paulowna	Van Ewijcksvaart 3a	Gemaal Wijdenes Spaans	Rijksmonument	512095	15 februari 1999
Anna Paulowna	Van Ewijcksvaart 9c	Gemaal J.C. de Leeuw	Provinciaal monument	nvt	nvt
Barsingerhorn	Barsingerhorn	Beschermd dorpsgezicht	Provinciaal monument	nvt	nvt
Barsingerhorn	Heerenweg naast 1	Tramabri	Provinciaal monument	nvt	nvt
Barsingerhorn	Heerenweg 21	Stolpboerderij	Provinciaal monument	nvt	nvt
Barsingerhorn	Heerenweg 48	Voormalige kerk	Provinciaal monument	nvt	nvt
Barsingerhorn	Heerenweg 73a	Molenromp	Rijksmonument	525007	19 december 2005
Barsingerhorn	Heerenweg 128	Boerderij, kop-romp type	Rijksmonument	511058	20 januari 1999
Barsingerhorn	Heerenweg 150	Raadhuis	Rijksmonument	8673	25 september 1973
Barsingerhorn	Tracé	Westfriese Omringdijk	Provinciaal monument	nvt	nvt
Barsingerhorn	Ter hoogte van Koningsweg 1	Archeologisch monument	Rijksmonument	45101	11 juli 1980
Barsingerhorn	Ter hoogte van Koningsweg 5	Archeologisch monument	Rijksmonument	45102	11 juli 1980
Barsingerhorn	Kreil 30	Stolpboerderij	Rijksmonument	511064	20 januari 1999
Barsingerhorn	Mieldijk 21	Stolpschuur	Provinciaal monument	nvt	nvt

Breezand	Schorweg 99	Stolpschuur	Provinciaal monument	nvt	nvt
Breezand	Stoomweg 59	Stolpboerderij	Provinciaal monument	nvt	nvt
Den Oever	Afsluitdijk	Spuisluis	Rijksmonument	510382	1 juli 1998
Den Oever	Afsluitdijk	Dudokmonument	Rijksmonument	510384	1 juli 1998
Den Oever	Gemeenelandsweg 110	Villa Nieuwland Ministerie Uitvoering Zuiderzeewerken	Rijksmonument	510390	1 juli 1998
Den Oever	Gemeenelandsweg 116	Dienstwoning Ministerie Uitvoering Zuiderzeewerken	Rijksmonument	510391	1 juli 1998
Den Oever	Havenkade 3	Peilschaalhuisje	Rijksmonument	510389	1 juli 1998
Den Oever	Hofstraat 36	Stolpboerderij	Provinciaal monument	nvt	nvt
Den Oever	Hofstraat 57	Molen	Rijksmonument	38930	22 augustus 1972
Den Oever	Kerkweg 20	Kerktoeren	Rijksmonument	38932	22 augustus 1972
Den Oever	Kerkweg 22	Kerk	Rijksmonument	38933	22 augustus 1972
Den Oever	Oostkade	Lichtopstand	Rijksmonument	510383	1 juli 1998
Den Oever	Stelling bij Den Oever	Tankhindernis	Rijksmonument	510362	17 juni 1998
Den Oever	Stelling bij Den Oever	Kazemat	Rijksmonument	510363	17 juni 1998
Den Oever	Stelling bij Den Oever	Kazemat	Rijksmonument	510364	17 juni 1998
Den Oever	Stelling bij Den Oever	Kazemat	Rijksmonument	510365	17 juni 1998
Den Oever	Stelling bij Den Oever	Kazemat	Rijksmonument	510366	17 juni 1998
Den Oever	Stelling bij Den Oever	Kazemat	Rijksmonument	510367	17 juni 1998
Den Oever	Stelling bij Den Oever	Kazemat	Rijksmonument	510368	17 juni 1998
Den Oever	Stelling bij Den Oever	Kazemat	Rijksmonument	510369	17 juni 1998
Den Oever	Stelling bij Den Oever	Kazemat	Rijksmonument	510370	17 juni 1998
Den Oever	Stelling bij Den Oever	Kazemat	Rijksmonument	510371	17 juni 1998
Den Oever	Stelling bij Den Oever	Kazemat	Rijksmonument	510372	17 juni 1998
Den Oever	Stelling bij Den Oever	Remise	Rijksmonument	510373	17 juni 1998
Den Oever	Stelling bij Den Oever	Remise	Rijksmonument	510374	17 juni 1998
Den Oever	Stelling bij Den Oever	Machinekamer en hulpverbandplaats	Rijksmonument	510375	17 juni 1998
Den Oever	Stelling bij Den Oever	Machinegebouw A	Rijksmonument	510376	17 juni 1998
Den Oever	Stelling bij Den Oever	Machinegebouw B	Rijksmonument	510377	17 juni 1998
Den Oever	Stelling bij Den Oever	Machinegebouw C	Rijksmonument	510378	17 juni 1998
Den Oever	Stelling bij Den Oever	Machinegebouw D	Rijksmonument	510379	17 juni 1998
Den Oever	Stelling bij Den Oever	Machinegebouw E	Rijksmonument	510380	17 juni 1998

Den Oever	Stelling bij Den Oever	Machinegebouw F	Rijksmonument	510381	17 juni 1998
Den Oever	Vatropperweg 13	Wieringerboerderij	Gemeentelijk monument	0401	5 april 2022
Haringhuizen	Dorpsstraat 9	Kerk	Rijksmonument	8674	25 september 1973
Haringhuizen	Dorpsstraat 9	Toren	Rijksmonument	8675	25 september 1973
Haringhuizen	Dorpsstraat 11	Woning	Rijksmonument	8676	25 september 1973
Haringhuizen	Hogebierenweg	Archeologisch monument	Rijksmonument	45100	11 juli 1980
Hippolytushoef	Belt 39	Boerderij Wieringertype	Rijksmonument	38916	18 april 1978
Hippolytushoef	Elft 42	Boerderij Wieringertype	Rijksmonument	38917	22 augustus 1972
Hippolytushoef	Gemeenelandsweg 8	Dienstwoning Ministerie Uitvoering Zuiderzeewerken	Rijksmonument	510386	1 juli 1998
Hippolytushoef	Gemeenelandsweg 12	Dienstwoning Ministerie Uitvoering Zuiderzeewerken	Rijksmonument	510387	1 juli 1998
Hippolytushoef	Hoge Elft 1	Boerderij Wieringertype	Rijksmonument	38918	17 november 1981
Hippolytushoef	Hoofdstraat 33	Winkel-woonhuis	Gemeentelijk monument	0604	5 april 2022
Hippolytushoef	Kerkhofsteeg 1	Boerderij Wieringertype	Rijksmonument	38919	22 augustus 1972
Hippolytushoef	Kerkplein 12	Woning	Gemeentelijk monument	0602	21 september 2021
Hippolytushoef	Kerkplein 16	Kerktoeren	Rijksmonument	38920	22 augustus 1972
Hippolytushoef	Kerkplein 17	Kerk	Rijksmonument	38921	22 augustus 1972
Hippolytushoef	Kerkplein 25	Woning	Rijksmonument	38922	22 augustus 1972
Hippolytushoef	Kerkplein 27	Woning	Rijksmonument	38923	22 augustus 1972
Hippolytushoef	Kerkplein 28	Woning	Rijksmonument	38924	22 augustus 1972
Hippolytushoef	Koningstraat 32 – 34	Woning	Gemeentelijk monument	0603	21 september 2021
Hippolytushoef	Koningsweg 75	Molen	Rijksmonument	38925	22 augustus 1972
Hippolytushoef	Nieuwstraat 44	Woning	Gemeentelijk monument	0601	29 juni 2021
Hippolytushoef	Oosterklief 36	Boerderij Wieringertype	Rijksmonument	38926	22 augustus 1972
Hippolytushoef	Oosterklief 6	Boerderij Wieringertype	Provinciaal monument	nvt	nvt
Hippolytushoef	Stoeërdijk 1	Wierschuur	Provinciaal monument	nvt	nvt
Hippolytushoef	Stroeërweg 7	Boerderij Wieringertype	Rijksmonument	38927	22 augustus 1972
Hippolytushoef	Stroeërweg 29	Boerderij Wieringertype	Rijksmonument	38928	22 augustus 1972
Hippolytushoef	Stroeërweg 39	Boerderij Wieringertype, museum	Rijksmonument	38929	22 augustus 1972
Hippolytushoef	Vermaningssteeg 7	Kerk	Rijksmonument	510388	1 juli 1998
Hippolytushoef	Wierdijk	Dijk, voormalige zuidkust	Provinciaal monument	nvt	nvt
Kolhorn	De scherpe hoek in de Westfrieze Omringdijk,	Westfrieze dijk	Provinciaal monument	nvt	

	Barsdijk bij de Kreil, ten noorden van Kolhorn				nvt
Kolhorn	Keern 1	Woning	Rijksmonument	8677	25 september 1973
Kolhorn	Kerkepad 3	Kerk	Rijksmonument	8679	25 september 1973
Kolhorn	Kerkepad 3	Toren	Rijksmonument	8680	25 september 1973
Kolhorn	Molenkolk (naast 1)	Schutsluis - Sluiswachtershuisje - Brug	Provinciaal monument	nvt	nvt
Kolhorn	Nieuwe Streek 8	Woning	Rijksmonument	8678	25 september 1973
Kolhorn	Nieuwe Streek 20	Woning	Rijksmonument	8681	25 september 1973
Kolhorn	Nieuwe Streek 22	Woning	Rijksmonument	8682	25 september 1973
Kolhorn	Nieuwe Streek 24	Woning	Rijksmonument	8683	25 september 1973
Kolhorn	Nieuwe Streek 28	Woning	Rijksmonument	8684	25 september 1973
Kolhorn	Nieuwe Streek 32	Woning	Rijksmonument	8685	25 september 1973
Kolhorn	Nieuwe Streek t.o. 36	Schuur	Provinciaal monument	nvt	nvt
Kolhorn	Nieuwe Streek 36	Woning	Rijksmonument	8686	25 september 1973
Kolhorn	Nieuwe Streek 56	Woning	Rijksmonument	8687	25 september 1973
Kolhorn	Nieuwe Streek 58	Woning	Rijksmonument	8688	25 september 1973
Kolhorn	Nieuwe Streek 62	Café	Rijksmonument	8689	25 september 1973
Kolhorn	Oude Streek 30	Woning	Rijksmonument	8690	25 september 1973
Kolhorn	Oude Streek 42	Woning	Rijksmonument	8691	25 september 1973
Kolhorn	Oude Streek 44	Woning	Rijksmonument	8692	25 september 1973
Kolhorn	Oude Streek 46	Woning	Rijksmonument	8693	25 september 1973
Kolhorn	Oude Streek 48	Woning	Rijksmonument	8694	25 september 1973
Kolhorn	Westfriesedijk 72	Herberg	Rijksmonument	8695	25 september 1973
Kolhorn	Westfriesedijk 72a	Woning	Rijksmonument	8696	25 september 1973
Kolhorn	Westfriesedijk 66b	Turfschuren	Rijksmonument	8697	25 september 1973
Kolhorn	Westfriesedijk 66a	Turfschuren	Rijksmonument	8698	25 september 1973
Kolhorn	Westfriesedijk 166	Stolpboerderij	Rijksmonument	30391	19 september 1973
Lutjewinkel	Weereweg 73	Stolpboerderij	Provinciaal monument	nvt	nvt
Lutjewinkel	Weereweg t.o nr. 124	Landhoofden oude spoorlijn	Provinciaal monument	nvt	nvt
Middenmeer	Kerkring 1a	Kerk	Rijksmonument	516093	3 maart 2003
Nieuwe Niedorp	Dorpsstraat bij 44	Schutsluis	Rijksmonument	30388	7 maart 1978
Nieuwe Niedorp	Dorpsstraat 62	Boerderij	Provinciaal monument	nvt	nvt
Nieuwe Niedorp	Dorpsstraat 71	Stolpboerderij	Provinciaal monument	nvt	nvt

Nieuwe Niedorp	Dorpsstraat 73	Transformatorhuisje	Gemeentelijk monument	1207	5 april 2022
Nieuwe Niedorp	Dorpsstraat 78	Stolpboerderij	Rijksmonument	511055	24 februari 2000
Nieuwe Niedorp	Dorpsstraat 78	Schuur	Rijksmonument	511056	24 februari 2000
Nieuwe Niedorp	Dorpsstraat 78	Prieeel	Rijksmonument	511057	24 februari 2000
Nieuwe Niedorp	Dorpsstraat 81	Dorpshuis	Gemeentelijk monument	1206	21 september 2021
Nieuwe Niedorp	Dorpsstraat 116	Woning	Rijksmonument	30386	19 september 1973
Nieuwe Niedorp	Dorpsstraat 120	Pastorie	Rijksmonument	511062	20 januari 1999
Nieuwe Niedorp	Dorpsstraat 121	Woning	Rijksmonument	30383	19 september 1973
Nieuwe Niedorp	Dorpsstraat 125	Voormalige burgemeesterswoning	Gemeentelijk monument	1209	5 april 2022
Nieuwe Niedorp	Dorpsstraat 129	Woning	Gemeentelijk monument	1208	21 september 2021
Nieuwe Niedorp	Dorpsstraat 145	Woning	Gemeentelijk monument	1204	29 juni 2021
Nieuwe Niedorp	Dorpsstraat 146	School	Gemeentelijk monument	1202	25 mei 2021
Nieuwe Niedorp	Dorpsstraat 148	Woning	Gemeentelijk monument	1203	25 mei 2021
Nieuwe Niedorp	Dorpsstraat 158	Stolpboerderij	Provinciaal monument	nvt	nvt
Nieuwe Niedorp	Dorpsstraat 173	Café	Gemeentelijk monument	1205	29 juni 2021
Nieuwe Niedorp	Dorpsstraat bij 179	Toren oude kerk	Rijksmonument	30384	19 september 1973
Nieuwe Niedorp	Dorpsstraat bij 179	Zerken oude kerk	Rijksmonument	30385	19 september 1973
Nieuwe Niedorp	Dorpsstraat 197	Woning	Gemeentelijk monument	1201	25 mei 2021
Nieuwe Niedorp	Dorpsstraat 237	Stolpboerderij	Provinciaal monument	nvt	nvt
Nieuwe Niedorp	Dorpsstraat 265 t/m 279	Voormalig wees- en armenhuis	Gemeentelijk monument	1210	5 april 2022
Nieuwe Niedorp	Langereis t.o. nr. 20	Twee landhoofden	Provinciaal monument	nvt	nvt
Nieuwe Niedorp	Oosterweg 6	Molen	Rijksmonument	30387	19 september 1973
Nieuwe Niedorp	Westfriese zeedijk van de Schager- en Niedorperkoggen	Dijk	Provinciaal monument	nvt	nvt
Nieuwe Niedorp	Zwagermanstraat 2	Stolpboerderij	Provinciaal monument	nvt	nvt
Oude Niedorp	Dorpsstraat 10	Stolpboerderij	Rijksmonument	511063	20 januari 1999
Oude Niedorp	Dorpsstraat 26	Stolpboerderij	Provinciaal monument	nvt	nvt
Oude Niedorp	Dorpsstraat 31a	Ruïnekerk	Gemeentelijk monument	1401	14 december 2021
Oude Niedorp	Molenpad 2	Molen	Rijksmonument	30389	19 september 1973
Slootdorp	Brink 55	Kerk	Rijksmonument	516094	30 juli 2001
Slootdorp	Molenweg 27	Wieringermeerboerderij	Rijksmonument	516095	30 juli 2001
Slootdorp	Nieuwesluizerweg 42	Joods Werkdorp	Rijksmonument	516084	3 september 2002
Slootdorp	Nieuwesluizerweg 42	Park Joods Werkdorp	Rijksmonument	516085	3 september 2002

Slootdorp	Slootweg 11	Ontginningsschuur	Rijksmonument	516092	30 juli 2001
t Veld	Koggeweg 3	Molenromp	Rijksmonument	527490	19 december 2005
Westerland	Dam 7	Boerderij Wieringertype	Rijksmonument	38934	6 februari 1979
Westerland	De Haukes 1	Schotbalkloods	Gemeentelijk monument	1801	14 december 2021
Westerland	Noorderbuurt 3	Boerderij Wieringertype	Rijksmonument	38935	22 augustus 1972
Westerland	Quarantaineweg	Peilschaalhuisje	Rijksmonument	510385	1 juli 1998
Westerland	Varkensgrasweg 3	Wieringerboerderij	Gemeentelijk monument	1802	5 april 2022
Westerland	Westerlanderweg 17	Dienstwoning Ministerie Uitvoering Zuiderzeewerken	Rijksmonument	510392	1 juli 1998
Westerland	Westerlanderweg 63	Toren	Rijksmonument	38936	22 augustus 1972
Westerland	Westerlanderweg 65	Kerk	Rijksmonument	38937	22 augustus 1972
Wieringerwaard	Barsingerweg 10	Stolpboerderij	Provinciaal monument	nvt	nvt
Wieringerwaard	Barsingerweg 20	Stolpboerderij - koetshuis	Provinciaal monument	nvt	nvt
Wieringerwaard	Barsingerweg 31	Stolpboerderij	Rijksmonument	512093	15 december 1999
Wieringerwaard	Barsingerweg 31	Wagenschuur Pietershoeve	Rijksmonument	512094	15 december 1999
Wieringerwaard	Molenweg 42	Watertoren	Rijksmonument	512096	15 december 1999
Wieringerwaard	Molenweg 47	Molen	Rijksmonument	8699	25 september 1973
Wieringerwaard	Molenweg 48	Gemaal	Provinciaal monument	nvt	nvt
Wieringerwaard	Noord Zijperweg 29	Kerk	Rijksmonument	512097	15 december 1999
Wieringerwaard	Noord Zijperweg 33	Voormalige burgemeesterswoning	Gemeentelijk monument	1902	5 april 2022
Wieringerwaard	Noord Zijperweg 35	Waterschapshuis	Rijksmonument	8700	25 september 1973
Wieringerwaard	Noord Zijperweg 81	Stolpboerderij	Rijksmonument	8702	25 september 1973
Wieringerwaard	Zuid Zijperweg 27	Woning	Gemeentelijkmonument	1901	25 mei 2021
Wieringerwaard	Zuid Zijperweg 37	Station	Rijksmonument	512098	15 december 1999
Wieringerwaard	Zuid Zijperweg 56	Stolpboerderij	Provinciaal monument	nvt	nvt
Wieringerwerf	Grandpré Molièrestraat 23	Kerk	Rijksmonument	516098	30 juli 2001
Wieringerwerf	Ir. Smedingplein 1	Bestuursgebouw	Rijksmonument	516096	30 juli 2001
Wieringerwerf	Noorderdijkweg 15	Wieringermeerboerderij	Rijksmonument	516097	30 juli 2001
Wieringerwerf	Noorderdijkweg 26	Loods	Rijksmonument	516091	29 augustus 2005
Wieringerwerf	Noorderdijkweg 26	Machinegebouw	Rijksmonument	516087	29 augustus 2005
Wieringerwerf	Noorderdijkweg 26	Silo	Rijksmonument	516088	29 augustus 2005
Wieringerwerf	Noorderdijkweg 27	Sluis	Rijksmonument	516089	29 augustus 2005
Wieringerwerf	Noorderdijkweg 29	Transformatorhuisje	Rijksmonument	516090	29 augustus 2005
Wieringerwerf	Zuiderdijkweg 18	Dienstwoning Gemaal Lely	Rijksmonument	516082	11 juni 2001

Wieringerwerf	Zuiderdijkweg 22	Gemaal Lely	Rijksmonument	516081	11 juni 2001
Winkel	Bosstraat 1	Onderwijzerswoning	Gemeentelijk monument	2201	21 september 2021
Winkel	Bosstraat 30	Post- en telegraafkantoor	Gemeentelijk monument	2202	14 december 2021
Winkel	Bosstraat 56	Kantoorwoning	Rijksmonument	511060	20 januari 1999
Winkel	Dorpsstraat 83	Voormalige dokterspraktijk met woning	Gemeentelijk monument	2203	5 april 2022
Winkel	Dorpsstraat 177	Kerk	Rijksmonument	511059	20 januari 1999
Winkel	Groetpolderweg 29	Transformatorhuisje	Provinciaal monument	nvt	nvt
Winkel	Westfriesedijk 36	Weegbrug	Provinciaal monument	nvt	nvt
Winkel	Tussen De Rietput 1 en 3	Sluis	Provinciaal monument	nvt	nvt

